An Ṁáṫair

: : agus sgéalta eile : :

P. Mac Piarais do sgríoḃ

1st Edition

Feabpa
[illegible] 1916

mháthair

An Ṁáṫair

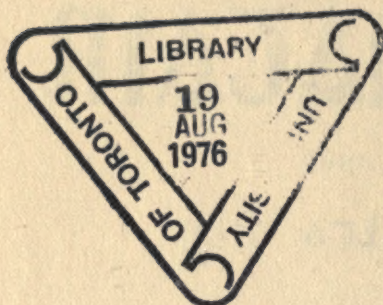
agus

sgéalta eile

Pádraic Mac Piarais

do sgrioḃ

Dún Dealgan: Wm. Tempest
The Dundalgan Press
1916

LIBRARY
19
AUG
1976
UNIVERSITY OF TORONTO

RÉAṀRÁḊ

Do ċnuasuiġeas sa leaḃar so an sgríoḃas de sgéaltaiḃ gearra ó do cuireaḋ "Íosagán agus Sgéalta Eile" i gcló sa mbliaḋain 1907. Do cuireaḋ "An Ṁáṫair" agus "Bríġid na nAṁrán" agus an ċéad ċuid de'n sgéal darab teideal "An Ḃean Ċaointe" i gcló ċeana sa gClaiḋeaṁ Soluis. Níor cuireaḋ cló ar an gcuid eile roiṁe so.

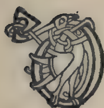
PÁDRAIC MAC PIARAIS.

I Sgoil Éanna dom,
Lá Saṁna, 1915.

An Clár.

An Ṁátair

AN ṀÁṪAIR

O ḃí coṁluadar ban ag sníoṁaḋ bréidín i dtiġ Ḃairbre an Droiċid oiḋċe áirneáin. Ḃaḋ ceol leat ḃeiṫ ag éisteaċt leo agus a nglórṫa ag déanaṁ coṁ-ḃinnis le dordán na dtúirní, mar ḃíos glór an tseansúir le crónán na ndos.

Do cluineaḋ an sgread. An naoiḋeanán do laḃair trí n-a ċodlaḋ.

“Droċ-rud a ġaḃ tar an doras,” arsa Ḃairbre. “Éiriġ, a Ṁáire, agus bog an cliaḃán.”

D'éiriġ an ḃean ar labruiġeaḋ léiti. Do ḃí sí ina suiḋe ar an urlár go dtí sin, ag cárdáil. Do ċuaiḋ sí anonn go dtí an cliaḃán. Do ḃí an naoiḋeanán ina lán-dúiseaċt roimpi, agus é ag caoineaċán go truaiġṁéileaċ. D'ísliġ Máire ar a glúnaiḃ le hais an ċliaḃáin. Coṁ luaṫ agus do ċonnaic an leanḃ a haġaiḋ do stad sé de'n ċaoineaċán. Aġaiḋ ḟada ḟíor-ġreanta do ḃí uirṫi, mala ṁín leaṫan, gruag ḋuḃ agus í casta

ina triopallaiḃ fada fá n-a ceann, agus ḋá súil glasa aici do ḋearcfaḋ go mall maorḋa agus go buaiḋearṫa brónaċ ort. Do ḃí sé de ḃuaiḋ ag Máire go gceannsuiġtí leanḃ crosta nó go gcodluiġeaḋ leanḃ breoiḋte le féaċaint ar an aġaiḋ ṁín ṁánla úd aici agus ar na súiliḃ glasa gráḋṁara úd aici.

Do ṫosnuiġ Máire ag gaḃáil Ċrónáin na Ḃanaltra de ġlór íseal. Do stad na mná eile de'n ċomráḋ ionnus go n-éistfidís léiṫi. Ba ġearr go raiḃ an naoiḋeanán ina ṫoirċim suain. D'éiriġ Máire agus do ċuaiḋ ar ais go dtí an áit ina raiḃ sí ina suiḋe ċeana. Do ṫosnuiġ uirṫi ag cárdáil arís.

"Go raiḃ maiṫ agat, a Ṁáire," arsa Bairbre. "Nil iongantas ar biṫ aċt an ċaoi a ḃfuil tú i n-ann na páirtí a ċur a ċodlaḋ. Cé gur liom féin an t-oigre óg sin, ḃeinn uair a' ċluig leis sul 'á gcodlóċaḋ sé dom."

"Tá draoiḋeaċt ag Máire," arsa bean eile. "Is geall le ceoltóiriḃ Ṁeiḋḃe í a ċuireaḋ sluaġ fear a ċodlaḋ nuair a ġaḃaidís a suan-traiḋe," adeir sean-Úna Ní Ġriallgais.

"Naċ breaġ uaiṫi Crónán na Ḃanaltra a ráḋ?" ars' an dara bean.

"M'anam go gceapfá gurab í an Ṁaiġdean féin ḃeaḋ 'gá ráḋ," arsa sean-Úna.

"Meas tú an fíor, a Úna, gurab í an Ṁaiġdean Ḃeannuiġṫe (molaḋ go deo léiṫi) a rinne an ceol sin?" arsa Bairbre.

"Tá a ḟios agam gur fíor. Naċ leis an gcrónán sin a ċuireaḋ sí Mac Dé (míle glóir len' ainm) a ċodlaḋ nuair a bí sé ina naoiḋeanán?"

"Agus cia an ċaoi a mbeaḋ sé ag na daoiniḃ anois, mar sin?" arsa Bairbre.

"A teaċt anuas ó ṡinnsear go sinnsear, is dóiġ, mar ṫáinig na sgéalta Fiannaiḋeaċta," adeir bean de na mnáiḃ.

"Ní heaḋ, a ṁ'anam," arsa sean-Úna. "Na daoine a ċuala an ceol ó ḃéal na Maiġdine féin annso sa taoiḃ ṫíre so ní i ḃfad ó ṡoin."

"Aċt cia an ċaoi a ḃféadfaḋ siad a ċloisteál?"

"Naċ ḃfuil a ḟios ag an saoġal go dtéiġeann an Ṁaiġdean ġlórṁar tart timċeall na mbailte 'ċuile Oiḋċe Nodlag, í féin agus a Leanḃ?"

"Ċuala mé na daoine a ráḋ go dtéiġeann."

"Agus naċ ḃfuil a ḟios agat, má fágtar an doras ar osgailt agus coinneall ar lasaḋ sa ḃfuinneoig, go dtiocfaiḋ an Ṁaiġdean agus a Leanḃ isteaċ sa teaċ agus go suiḋfiḋ siad le n-a sgíṫ a leigean?"

"M'anam go gcuala mé é sin freisin."

"Bean i nDúṫaiġ Ṡeoiġe a d'fan ina suiḋe Oiḋċe Nodlag leis an Maiġdean feiceál a ċuala

an ceol uaiṫi de'n ċéad uair agus a ṁúin do'n tír é. Is minic a ċuala mé iompáḋ fúiṫi nuair a ḃí mé i mo ġearrċaile. Máire na Maiġdine a tugtaoi uirṫi. Deirtear gur minic a ċonnaic sí an Ṁaiġdean ġlórṁar. Cailleaḋ i dTeaċ na mBoċt i nUaċtar Árd i cúpla bliaḋain sul ar pósaḋ mise. Beannaċt Dé le hanmnaċaiḃ na marḃ."

"Ámén, a Ṫiġearna," adeir na mná eile. Aċt níor labair Máire. Do ḃí sí agus a ḋá súil ṁóra glasa ag dul, mar adéarfá, trí éadan ṡean-Úna, agus í ag innsint an sgéil. Do labair sí tar éis tamaill.

"Ḃfuil tú cinnte, a Úna, go dtagann an Ṁaiġdean agus a Leanḃ isteaċ ins na tiġtiḃ Oiḋċe Nodlag?" ar sise.

"Ċoṁ cinnte is tá mé beo."

"An bfaca tusa riaṁ í?"

"Ní ḟacas, a ṁainín. Aċt an Oiḋċe Nodlag tar éis ar pósaḋ mé d'ḟan mé im' suiḋe le í feiceál, dá ngeallfaiḋe dom é. Ṫuit néall codlata orm. Ḋúisiġ torann eicínt mé agus ar osgailt mo súl dom b'ḟactas dom go bfaca mé mar ḃeaḋ bean óg agus naoiḋeanán ina huċt ag gluaiseaċt amaċ an doras."

Níor labair aon duine ar feaḋ i bfad. Níor cluineaḋ sa teaċ aċt dordán na dtúirní agus

pléasgaḋ na teine agus ceileaḃar na gcriogar. D'éiriġ Máire.

“Béiḋ mé ag giorraḋ an ḃóṫair,” ar sise. “Go dtugaiḋ Dia oiḋċe ṁaiṫ ḋíḃ, a ṁná.”

“Go luaṫaiḋ Dia leat, a Ṁáire,” d'ḟreagradar-san le céile. Ṫug sí an doras amaċ uirṫi féin.

Do ḃí mar do ḃeaḋ caor ṫeine i gcroiḋe na mná sin agus í ag dul an ḃóṫair a ḃaile fá ḋorċadas na hoiḋċe. Mór-ṁian a hanma do ḃí 'gá creaċaḋ agus 'gá losgaḋ le fada, .i. mian cloinne. Do ḃí sí pósta le ceiṫre bliaḋnaiḃ, aċt ní raiḃ aon ċlann aici. Is minic do ċaiṫeaḋ sí na huaireannta ar a glúnaiḃ ag guiḋe Dé leanḃ do ċur ċuici. Is minic d'éiriġeaḋ sí de'n leabaiḋ de ṡiubal oiḋċe agus dul ar a ḋá glúin noċtuiġṫe ar an lic ḟuair ċruaiḋ ag déanaṁ na hatċuinge céadna. Is iomḋa píonós do ċuireaḋ sí uirṫi féin le súil go mbogfaḋ cráḋ a colna croiḋe Dé. Is minic nuair do ḃíoḋ a fear as baile do ṫéiġeaḋ sí do ċodlaḋ gan dinnéar gan suipéar. Uair nó ḋó nuair do ḃí a fear ina ċodlaḋ d'ḟág sí an leaba agus do ċuaiḋ amaċ agus do ṡeas sgaṫaṁ fada fá ḋrúċt na hoiḋċe ag cur a himpiḋe go huaigneaċ ċum na spéar ndorċa. Uair aṁáin do ḃain sí fuil as a slinneánaiḃ le buillíḃ tug sí di féin le laisg. Uair eile do ṡáiṫ sí dealga isteaċ ina feoil i gcuiṁne ar

an gcoróin spíonta do ċuaiḋ ar ṁalainn an tSlánuiġteora. Do ḃí na píonóis agus an cráḋ croiḋe ag soilleaṁaint ar a sláinte. Níor tuig aon duine céard do ḃí uirti. Níor tuig a fear féin, fear macánta modaṁail, an sgéal i gceart, cé gur minic do ċluineaḋ sé san oiḋċe í ag cainnt léiti féin mar do ḃeaḋ mátair ag cainnt le leanḃ nuair do ṁotóċaḋ sí a láṁ nó a ḃéal le n-a ċíċ. Fairíor géar, is iomḋa bean fáisgeas le n-a croiḋe agus labruiġeas go híseal i gciúin-trát na hoiḋċe le leanḃ naċ rugaḋ is naċ mbéarfar.

Dob' fada le Máire go dtáinig Oiḋċe Nodlag. Aċt mar téiġeas caiteaṁ i ngaċ níḋ, do ċuaiḋ caiteaṁ san gcáirde aimsire sin. Dob' fada léiti lá Oiḋċe Nodlag go dtáinig an deireaḋ lae. Do sguab sí urlár an tiġe agus do ġlan sí na cataoireaċa agus d'faduiġ sí teine téagarta roiṁ dul do ċodlaḋ di. D'fág sí an doras ar osgailt agus do leag sí coinneall fada ġeal san bfuinneoig. Nuair do ṡín sí le hais a fir, níorḃ' ċum codalta é, aċt ċum faire. Do b'fada léiti gur ċodail a fear. D'airiġ sí fá deireaḋ ar a ċiúine is do ḃí sé ag tarraing a anál go raiḃ sé ina ċodlaḋ. Annsin d'éiriġ sí, do ċuir uimpi a gúna, agus do téaluiġ amaċ go dtí an ċistin. Ní raiḃ aon duine roimpi.

Ní raiḃ fiú na luiċe ag corruiġe sa teaċ. Do ḃí na criogair féin ina gcodlaḋ. Do ḃí an teine ina gríosaiġ ḋeirg. Do ḃí an ċoinneall ag lonnraḋ go soillseaċ. Do ċrom sí ar a glúnaiḃ i ndoras an tseomra. Ba ḃinn léiti ciúineas an tiġe san meaḋon oiḋċe cé go mb'uaṫṁar. Ṫáinig árdugaḋ aigeanta uirti mar do tigeaḋ uaireannta san tséipéal agus í ar tí Corp Ċríost do glacaḋ ó lámaiḃ an tsagairt. Do tuig sí ar ṁoḋ éigin nárḃ' faḋa uaiti an Ṁórḋaċt Do-feicseana agus gur gearr go gcluinfeaḋ sí a coiscéim. D'éist sí go foiġdeaċ. Do ḃí an teaċ féin, dar léiti, agus a raiḃ ann idir beo agus neaṁ-ḃeo, ag éisteaċt freisin. Do ḃí na cnuic ag éisteaċt agus cloċa na talṁan agus reanna réaltannaċa na spéire.

Do ċuala sí an fuaim. Coiscéim ar lic an dorais. Do ċonnaic sí bean óg ag teaċt isteaċ agus leanḃ fáisgte le n-a huċt aici. Do ḋruid an bean óg aníos ċum na teine. Do suiḋ sí ar an gcataoir. Do tosnuiġ sí ag crónán ós íseal dá leanḃ. D'aitniġ Máire an ceol. 'Sé an ceol do ḃí ann Crónán na Banaltra.

Tamall dóiḃ mar sin. An bean ag fáisgeaḋ a leinḃ le n-a huċt agus ag crónán go fíor-ḃinn, go fíor-ḃog. Máire ar a dá glúin fá sgáṫ an dorais. Ní raiḃ innti labairt ná corruiġe. Is

ar éigin do ḃí innti a hanál do tarraing.

Sa deireaḋ d'éiriġ an ḃean. Is annsin d'éiriġ Máire. Do ċuaiḋ sí anonn ċum na mná.

“A Ṁuire,” ar sise de ġlór an-íseal.

Do tionntuiġ an ḃean a haġaiḋ uirti. Aġaiḋ áluinn ṁaorḋa dob' eaḋ í.

“A Ṁuire,” adeir Máire arís, “impiḋe agam ort.”

“Abair,” ars' an ḃean eile.

“Leanḃ ag ól bainne mo ċíċe,” arsa Máire. “Ná diúltuiġ mé, a Ṁuire.”

“Druid liom níos goire,” adeir an ḃean eile.

Do ḋruid Máire léiti. D'árduiġ an ḃean eile a leanḃ féin. Do ṡín an leanḃ a ḋá láiṁ ḃeaga amaċ agus do leag láṁ go mín ar gaċ leacain de ḋá leacain Ṁáire.

“Déanfaiḋ an ḃeannaċt sin torrṫaċ tú,” adeir an Ṁáṫair.

“Is maiṫ an ḃean tú, a Ṁuire,” arsa Máire. “Is maiṫ é do Ṁac.”

“Fágaim beannaċt ins an tiġ so,” ars' an ḃean eile.

D'ḟáisg sí a leanḃ le n-a huċt arís agus do ġaḃ an doras amaċ. Do ċuaiḋ Máire ar a glúnaiḃ.

. . . . . .

Tá bliaḋain caiṫte ó'n Oiḋċe Nodlag sin. An

uair ḋeiriḋ do ġaḃas ṫar tiġ Ṁáire, do ḃí leanḃ ina ḃuċt. Do ḃí an ḟéaċain úd uirṫi naċ mbíonn ar éinne aċt ar ṁáṫair nuair ṁoṫuiġeas sí béal a céid-ṁic le n-a cíċ.

“Is fearr le Dia na mná ioná na fir,” adubras liom féin. “Is ċuca-san ċuireas sé na bróin is mó agus is orṫa-san ḃronnas sé an t-aoiḃneas is mó.”

(A ĊRÍOĊ-SAN)

An Dearg-Daol

An Dearg-Daol

Fear siuḃail ar Ḋúṫaiġ Ṡeoiġe ṫáiniġ isteaċ i dteaċ m'aṫar d'innis an sgéal so ḋúinn cois teallaiġ oiḋċe ġarḃ ġeiṁriḋ. Do ḃí an ġaoṫ ag caoineaḋ ṫart timċeall an tiġe, ar nós mná ag caoineaḋ marḃ, le linn laḃarṫa ḋó, agus do-ġníoḋ sé a ġlór d'árduġaḋ nó d'ísliuġaḋ de réir mar d'árduiġeaḋ nó mar d'ísliġeaḋ glór na gaoiṫe. Fear árd do ḃí ann, súile fiaḋáine aige, agus a ċuid éadaiġ beag naċ ina mbalcaisiḃ. Do ḃí sagas eagla orm roiṁe nuair ṫáiniġ sé isteaċ, agus níor luġde m'eagla a sgéal.

Na trí feiṫiḋí is beannuiġṫe ar an doṁan, ars' an fear siuḃail, an ċaḋóg, an spideoigín, agus bó Dé. Agus na trí feiṫiḋí is malluiġṫe ar an doṁan, an naṫair niṁe, an dreoilín, agus an dearg-daol. Agus 'sé an dearg-daol an feiṫiḋe is malluiġṫe aca. Is agam-sa aṫá a ḟios sin. Dá marḃóċaḋ fear do ṁac, a ḃean

an tiġe, ná taḃair Dearg-Daol mar ainm air. Dá dtiocfaḋ bean idir tú féin agus do ċéile leaptan ná cuir i gcomórtas leis an dearg-daol í."

"Sábálaiḋ Dia sinn," adeir mo ṁáṫair.

"Ámén, a Ṫiġearna," ars' an fear siubail.

Níor laḃair sé arís go ceann sgaṫaiṁ. D'éisteamar ar fad, mar do ḃí a ḟios againn go raiḃ sé ċum sgéal d'innsint. Ba ġearr gur tosnuiġ sé.

Nuair a ḃí mise 'mo sgurac, ars' an fear siubail, ḃí bean ar an bpobal sagainne a raiḃ faitċíos ar 'ċuile ḋuine roimpi. I mbotán uaigneaċ i mám sléiḃe a ḃí coṁnaiḋe uirti. Ní ġaḃaḋ aon duine i ḃfoisgreaċt dá teaċ. Ní tagaḋ sí féin i ngar do teaċ duine ar bit eile. Ní laḃruiġtí léiti nuair a castaoi do ḋuine ar an mbótar í. Ní ċuireaḋ sise focal ná fáirnéis ar ḋuine ar bit. Baḋ truaġ leat an créatúir a feiceál agus í ag gaḃáil an ḃótair ina haonar

"Cia hí súd," adeirinn-se lem' ṁáṫair, "nó 'tuige naċ laḃruiġtear léiti?"

"Éist, a ġiolla," adeireaḋ mo ṁáṫair liom. "Sin í an Dearg-Daol. Is bean ṁalluiġte í."

"Céard a rinne sí, nó cia ċuir an ṁallaċt uirti?" adeirinn-se.

"Sagart Dé a ċuir an ṁallaċt uirti," adeireaḋ

mo ṁáṫair. "Níl a ḟios ag duine ar biṫ céard a rinne sí."

Agus sin a ḃfuaireas d'eolas ina taoiḃ go raḃas im' stócach fásta. Agus go deiṁin diḃ, a ċomursana, níor ċuala mé ina taoiḃ riaṁ aċt go ndearna sí peacaḋ náireaċ eicínt i dtús a saoġail agus gur ċuir an sagart a mallaċt uirti os comair an poḃail i ngeall ar an bpeacaḋ sin. Doṁnaċ amáin dá raiḃ an pobal cruinn ag an Aifreann, d'ionntuiġ an sagart ṫart orṫa, agus ar seisean:

"Tá bean annso," ar seisean, "ṫuillfeas damnuġaḋ síorraiḋe di féin agus do 'ċuile ḋuine ḋéanfas caidreaṁ léiṫi. Agus adeirim-se leis an mnaoi sin," ar seisean, "gur bean ṁalluiġṫe í, agus adeirim-se liḃ-se gan caidreaṁ ná comursanaċt a ḃeiṫ agaiḃ leis an mnaoi sin aċt an oiread is a ḃeaḋ le dearg-ḋaol. Éiriġ roṁat anois, a Ḋearg-Ḋaoil," ar seisean, "agus seaċain comluadar deaġ-ḋaoine feasta."

D'éiriġ an ḃean ḃoċt agus ṫug sí doras an tséipéil amaċ uirṫi féin. Ní raiḃ d'ainm uirṫi ó ṡoin aċt an Ḋearg-Ḋaol. Leigeaḋ a hainm is a sloinneaḋ féin as cuiṁne. Deirṫí go raiḃ súil ḟiata aici. Dá mbreaṫnuiġeaḋ sí ar ġaṁain nó ar ċaoiriġ nár léiṫi ġeoḃaḋ an beiṫiḋeaċ bás. Ḃí faitċíos ar na mnáiḃ a gcuid páirtí a leigean amaċ ar an tsráid dá mbeaḋ an Ḋearg-Ḋaol ag siuḃal an ḃealaiġ.

Pós mise cailín dóiġeaṁail nuair a ḃí mé i n-aois mo ḃliaḋna is fiċe. Ḃí garsún beag de ġearrċaile againn agus súil againn le leanḃ eile. Lá aṁáin dá raiḃ mé ag baint ṁóna sa bportaċ, ḃí mo ḃean ag beatuġaḋ na héanlaiṫe ar an tsráid nuair a ċonnaic sí—Dia idir sinn agus an anaċain—an Dearg-Daol ag déanaṁ uirṫi aníos an bóiṫrín agus an pataire beag ina huċt aici. Ḃí láṁ na girrsiġe timċeall muineáil na mná, agus a seál-se dá folaċ. Níor ḟan caint ag mo ṁnaoi-se.

Leag an Dearg-Daol an cailín beag i n-uċt a máṫar. Ṫug mo ḃean-sa fá deara go raiḃ a cuid éadaig fliuċ.

“Ceard d'éiriġ do'n leanḃ?” ar sise.

“Tuitim isteaċ i Loċán na Luaċra a rinne sí,” adeir an Dearg-Daol. “Ar tóir bileogaí báiḋte a ḃí sí Ḃí mé ag dul tart ar an mbóṫar agus ċuala mé a sgreaḋ. Isteaċ tar claiḋe liom. Ní raiḃ ann aċt go rug mé uirṫi ar éigin.”

“Go gcúitiġiḋ Dia tu,” arsa mo ḃean. D'imtiġ an ḃean eile sul a raiḃ am aici níos mó a ráḋ. Ṫug mo ḃean an ruiḋín beag isteaċ, tiormuiġ sí í, agus ċuir a ċoḋlaḋ í. Nuair táiniġ mé féin isteaċ ó'n bportaċ d'innis sí an sgéal dom. Ṫug an beirt againn ar mbeannaċt do'n Dearg-Daol an oiḋċe sin.

Lá ar n-a ḃáraċ ṫosuiġ an cailín beag ag caint ar an mnaoi a ṡábáil í. “Ḃí an t-uisge isteaċ

im' ḃéal agus im' ṡúiliḃ agus im' ċluasaiḃ," ar sise; "ċonnaic mé teintreaċa geala agus ċuala mé torann mór; ḃí mé ag sleaṁnuġaḋ, ag sleaṁnuġaḋ," ar sise; "agus annsin," ar sise, "ṁotuiġ mé an láṁ timċeall orm, agus ṫóg sí ina huċt mé, agus ṗóg sí mé. Ċeap mé go raiḃ mé sa mbaile nuair a ḃí mé ar a huċt agus a seál timċeall orm," ar sise.

Cúpla lá ina ḋiaiḋ sin d'airiġ mo ḃean an cailín beag uaiti. Ḃí sí ar iarraiḋ ar feaḋ cúpla uair. Nuair ṫáinig sí a ḃaile d'innis sí ḋúinn go raiḃ sí tar éis cuairt a ṫaḃairt ar an mnaoi a ṡáḃáil í. "Rinne sí cáca dom," ar sise. "Níl duine ar biṫ sa teaċ aici aċt í féin, agus duḃairt mé léiṫi go ngaḃfainn ar cuairt aici 'ċuile tráṫnóna."

Níor ḟéad mise ná mo ḃean focal a ráḋ ina aġaiḋ. Ḃí an Dearg-Daol tar éis anam ar ngirrsiġe a ṡáḃáil, agus ní ḃeaḋ sé nádúrṫa a ċrosaḋ ar an leanḃ dul isteaċ ina teaċ. Ó'n lá sin amaċ téiġeaḋ an cailín beag suas an cnoc ċuici gaċ ré lá.

Duḃairt na coṁursana linn naċ raiḃ sé ceart. Ḃí sórt aiṁreas orainn féin naċ raiḃ sé ceart, aċt cia an neart a ḃí againn air?

An gcreidfeaḋ siḃ mé, a ḋaoine? Ó'n lá leag an Dearg-Daol súil ar ar gcailín beag ṫosuiġ sí ag imṫeaċt as, ag imṫeaċt as, mar d'imṫeoċaḋ

teine naċ ndeasóċaiḋe. Ċaill sí a goile agus a lúṫ. Tar éis ráiṫe ni raiḃ ann aċt a sgáil. Tar éis míosa eile ḃí sí sa gcill.

Ṫáinig an Dearg-Daol anuas an sliaḃ an lá ar cuireaḋ í. Ní leigfiḋe isteaċ sa roilig í. D'imṫiġ sí a bealac suas an sliaḃ arís go huaig-neaċ. Ḃí truaġ agam do'n ċréatúir, mar ḃí a ḟios agam nár ṁór ar mbrón-ne 'ná a brón-se. Ċuaiḋ mé féin suas an cnoc maidin lá ar n-a ḃáraċ. Ḃí fúm a ráḋ léiṫi naċ raiḃ aon ṁilleán agam-sa ná ag mo ṁnaoi uirṫi. Ḃuail mé ar an doras. Ní ḃfuair mé aon ḟreagra. Ċuaiḋ mé isteaċ sa teaċ. Ḃí an ġríosaċ dearg ar an teallaċ. Ní raiḃ duine ar biṫ le feiceál. Ṫug mé leaba fá deara sa gcúinne. Ċuaiḋ mé anonn go dtí an leaba. Ḃí an Dearg-Daol ina luiġe annsin agus í fuar marḃ.

Ní raiḃ aon raṫ orm-sa ná ar mo ċoṁluadar ó'n lá sin amaċ. Cailleaḋ mo ḃean mí ina ḋiaiḋ sin agus í ag breiṫ a leinḃ. Níor ṁair an leanḃ. Ṫáinig galar ar mo ḃeiṫiḋeaċaiḃ an geiṁreaḋ dár gcionn. Ċuir an tiġearna amaċ as mo ḟeilḃ mé. Tá mé im' ḟear siuḃail, agus bóiṫre Connaċt roṁam, ó ṫoin i leiṫ.

(A ĊRIOĊ-SAN)

na bóithre

NA BÓIṪRE

ÉIḊ cuiṁne i Ros na gCaoraċ go héag ar an oiḋċe tug fear Ḃaile Áta Cliat an ḟleaḋ dúinn i dteaċ sgoile an Ṫurlaiġ Ḃig. Ní raiḃ d'ainm ná de ṡloinneaḋ againn ar an bḟear céadna riaṁ aċt fear Ḃaile Áta Cliat. 'Sé adeireaḋ Peaitín Ṗáraic linn gur fear sgríoḃṫa páipéir nuaiḋeaċta é. Do léiġeaḋ Peaitín an páipéar Gaeḋilge do tagaḋ go dtí an máiġistreás gaċ seaċtṁain, agus is beag niḋ naċ raiḃ ar eolas aige, mar do bíoḋ cur síos ar an bpáipéar sin ar imṫeaċtaiḃ an Doṁain Ṫiar agus ar imṫeaċt-aiḃ an Doṁain Ṫoir, agus ní bíoḋ teora leis an méid feasa do bíoḋ ag Peaitín le tabairt dúinn gaċ Doṁnaċ ag geata an tséipéil. Adeireaḋ sé linn go raiḃ an-ċuimse airgid ag fear Ḃaile Áta Cliat, mar go raiḃ dá ċéad punnt sa mbliaḋain ag dul dó as uċt an páipéar sin do sgríoḃaḋ gaċ uile seaċtṁain.

Tugaḋ fear Ḃaile Átt Cliaṫ cuairt coicṫíġise nó míosa ar an Turlaċ gaċ bliaḋain. An bliaḋain áiriṫe so do ċuir sé gairm sgoile amaċ ag glaoḋaċ boċt agus noċt ċum fleiḋe agus féasta do ḃí sé do ċomóraḋ dúinn i dteaċ na sgoile. D'fógair sé go mbeaḋ ceol agus damsa agus óráideaċa Gaeḋilge ann; go mbeaḋ píobaire ann ó'n gCeaṫramaḋ Ruaḋ; go mbeaḋ Bríġid Ní Ṁainín ann ċum "Conntae Ṁuiġeo" do taḃairt uaiṫi; go n-innseoċaḋ Máirtín Iasgaire sgéal fiannaiḋeaċta; go n-aiṫriseoċaḋ sean-Úna Ní Ġriallġais dán muna mbeaḋ piaċán ar an gcréatúir; agus go ndéanfaḋ Marcuisín Ṁícil Ruaiḋ dreas damsa muna mbeaḋ na sgoilteaċa go ró-ḋona air. Níorḃ' eol d'éinne na sgoilteaċa do ḃeiṫ ar Ṁarcuisín riaṁ aċt nuair do hiarrtaoi air damsa do ḋéanaṁ. "Bedam but tá mé marḃ ag na sgoilteaċaiḃ le seaċtṁain," adeireaḋ sé i gcoṁnaiḋe nuair do luaḋfaiḋe damsa. Aċt ní túisge do tosnuiġeaḋ an píobaire ar "Tatther Jack Walsh" ioná do ċaiteaḋ Marcuisín a ċáibín san aer, "hup!" adeireaḋ sé, agus do fágtaoi an t-urlár faoi.

Do ḃí coṁluadar Ċóil Labráis ag ól tae tráṫnóna na fleiḋe.

"An raċamuid ag teaċ na sgoile anoċt, a ḋeaiḋe?" arsa Cuimín Ċóil le n-a aṫair.

"Ġaḃfaiḋ. Duḃairt an tAṫair Rónán go mbaḋ ṁaiṫ leis an pobal uilig a ḋul ann."

"Naċ againn ḃéas an spraoiḋ!" arsa Cuimín.

"Fanfaiḋ tusa sa mbaile, a Nóra," adeir an ṁáṫair, "le aire a ṫaḃairt do'n ṗáiste."

Do ċuir Nóra pus uirṫi féin aċt níor laḃair sí.

Tar éis tae do ċuaiḋ Cól agus a bean siar sa seomra le hiad féin do ġléasaḋ ċum bóṫair.

"Mo léan naċ gasúr fir a rinne Dia ḋíom," adeir Nóra le n-a ḋearḃráṫair.

"Muise, 'tuige?" arsa Cuimín.

"'Ċuile ċuige níos fearr 'ná a ċéile," arsa Nóra. Leis sin tug sí bosóg beag do'n leanḃ do ḃí idir beiṫ ina ċodlaḋ is ina ḋúiseaċt sa gcliaḃán. Do ċuir an leanḃ béic as.

"Ara, éist leis an bpáiste," arsa Cuimín. "Má ċloiseann mo ṁáṫair ag béicigil é, bainfiḋ sí an ċluas díot."

"Is cuma liom má baineann sí an dá ċluais díom," arsa Nóra.

"Céard tá ort?" Do ḃí Cuimín ag á niġe féin agus do stad sé agus d'aṁarc anonn tar ġualainn ar a deirḃsiúir, agus an t-uisge ag sileaḋ le n-a éadan.

"Tuirseaċ de ḃeiṫ im' srailín ag mo ṁáṫair agus ag 'ċuile ḋuine atáim," arsa Nóra. "Ag

obair ó ṁaidin go hoiḋċe dom agus siḃ-se ar ḃur suaiṁneas. Siḃ-se ag dul ag an spraoiḋ anoċt, agus mise i mo ṡuiḋe annso i mo ḃanaltra do'n ṗáirce so. 'Fanfaiḋ tusa sa mbaile, a Nóra, le aire a taḃairt do'n ṗáirce,' adeir mo ṁátair. Sin í an ċaoi i gcoṁnaiḋe. Is truaġ naċ gasúr fir a rinne Dia ḋíom."

Do ḃí Cuimín ag tiormuġaḋ a éadain fá'n am sin, agus "s-s-s-s-s" ar bun aige ar nós duine do ḃeaḋ ag deasuġaḋ capaill.

"Is truaġ, 'd eile," ar seisean nuair d'ḟéad sé labairt.

Do ċait sé uaiḋ an tuḃáille, do ċuir a ċeann ar leaṫ-taoiḃ, agus d'ḟéaċ go sásta air féin san sgátán do ḃí ar croċaḋ ar an mballa.

"Sgoilt a ḋéanaṁ im' ċuid gruaige anois," ar seisean, "agus béiḋ mé ar ḟeabas."

"Ḃfuil tú réiḋ, a Ċuimín?" adeir a aṫair ag teaċt aniar as an seomra.

"Táim."

"Béimid ag bogaḋ linn."

Ṫáinig an ṁátair aniar.

"Má ḃíonn sé súd ag caoineaċán, a Nóra," ar sise, "taḃair deoċ ḃainne ḋó as an mbuidéal."

Ní duḃairt Nóra focal. D'ḟan sí ina suiḋe ar an suiḋistín i n-aice an ċliaḃáin agus a smig leagṫa ar a ḋá láiṁ agus a ḋá huilinn leagṫa

ar a glúnaiḃ. Do ċuala sí a haṫair agus a máṫair agus Cuimín ag dul amaċ an doras agus treasna na sráide; d'aiṫin sí ar a nglórṫaiḃ go raḃadar ag dul síos an bóiṫrín. Do ċuaiḋ na glórṫa i n-éag agus do ṫuig sí go raḃadar tar éis an bóṫar do ṫabairt dóiḃ féin.

Do ġaḃ Nóra ag cumaḋ pictiúirí bréige ina haigne. Do ċonnaic sí, dar léiti, an bóṫar breaġ réiḋ agus é geal fá solus gealaiġe. Do ḃí na daoine ina mion-sgataiḃ ag déanaṁ ar ṫeaċ na sgoile. Do ḃí muinntir Ros na gCaoraċ ag teaċt amaċ an bóṫar, agus muinntir Ġairḃ-ṫeanaċ ag triall tart le teaċ na máiġistreása, agus muinntir Ċill Ḃriocáin ag bailiuġaḋ anuas an cnocán, agus muinntir an Turlaiġ Ḃig cruinn-iġṫe ċeana; do ḃí dream ó'n Turlaċ, agus corr-sgata ó Ġleann Ċaṫa, agus duine nó beirt ar Inḃear ag teaċt isteaċ an bóṫar. Do saṁ-luiġeaḋ di go raiḃ a muinntir féin ag geata na sgoile anoir. Do ḃíodar ag dul suas an casán. Do ḃíodar ag beannuġaḋ isteaċ an doras. Do ḃí teaċ na sgoile beag naċ lán, agus gan deireaḋ le teaċt na ndaoine fós. Do ḃí lampaí croċta ar na ballaiḃ agus an teaċ ċoṁ geal is do ḃeaḋ i lár an lae. Do ḃí an tAṫair Rónán annsin agus é ag dul ó ḋuine go duine agus ag cur fáilte roiṁ gaċ éinne. Do ḃí fear Ḃaile Áṫa Cliaṫ ann agus é go láġaċ mar baḋ dual dó.

Do ḃí an ṁáiġistreás ann agus máiġistir agus máiġistreás an Ġuirt Ṁóir agus bean na lár-aí. Do ḃí gearrċaili na sgoile ina suiḋe le ċéile ar na suiḋeaċánaiḃ tosaiġ. Naċ raḃadar le aṁrán do ráḋ? Do ċonnaic sí, dar léiti, Máire Seaġáin Ṁóir, agus Máire Peaitín Johnny, agus Baibín Ċóil Ṁarcuis, agus Bríġid an Ḃádóra agus a cloigeann ruaḋ uirti, agus Bríġid Ċáitín Ní Ḟlannaċta agus a béal osgailte aici mar ba ġnáṫaċ léiti. Do ḃí na gearrċaili ag féaċaint ṫart agus ag taḃairt uilinn dá ċéile agus ag fiafruiġe dá céile cá raiḃ Nóra Ċóil Laḃráis. Do ḃí teaċ na sgoile lán go doras anois. Do ḃí an tAṫair Rónán ag bualaḋ a dá bos le céile. Do ḃíṫeas ag stad de'n ċainnt agus de'n ċogarnaċ. Do ḃí an tAṫair Rónán ag laḃairt leo. Do ḃí sé ag laḃairt go greannṁar. Do ḃí gaċ éinne ag gáiriḋe. Do ḃí sé ag glaoḋaċ ar gearrċailiḃ na sgoile ċum an aṁráin do ṫaḃairt uaṫa. Do ḃíodar súd ag éirġe ina seasaṁ agus ag siuḃal go dtí ceann an tseomra agus ag uṁluġaḋ do'n ṗobal.

“Mo léan gan mé ann,” arsa Nóra boċt léiti féin, agus do leag a héadan ar a bosaiḃ agus do ṫosnuiġ ag gol.

Do stad sí de'n ġol go hobann. Do ċroċ sí a ceann agus do ċumil bos dá súiliḃ.

Ní raiḃ sé ceart, ar sise ina haigne féin. Ní raiḃ sé ceart, cóir, ná feileaṁnaċ. Cad ċuige ar coingḃiġeaḋ sa mbaile í? Cad ċuige a gcoingḃiġtí sa mbaile i gcoṁnaiḋe í? Dá mbaḋ gasúr fir í do leigfiḋe amaċ í. Ó naċ raiḃ innti aċt gasúr mná do coingḃiġtí sa mbaile í. Ní raiḃ innti, mar aduḃairt sí le Cuimín an tráṫnóna sin, aċt asailín beag gearrċaile. Ní ċuirfeaḋ sí suas leis a tuilleaḋ. Do ḃeaḋ cead a cinn aici. Do ḃeaḋ sí ċoṁ saor le gasúr fir ar biṫ dá dtáinig nó dá dtiocfaḋ. Ba ṁinic roiṁe sin do ċuiṁniġ sí ar ġníoṁ. Do ḋéanfaḋ sí an gníoṁ sin anoċt.

Ba ṁinic do ṡíl Nóra go mbaḋ ḃreaġ an saoġal ḃeiṫ ag imṫeaċt roimpi ina seaḃac siuḃail gan beann aici ar ḋuine ar biṫ. Bóiṫre na hÉireann roimpi agus a haġaiḋ orṫa; cúl a cinn leis an mbaile agus le cruaḋtain agus le crostaċt a muinntire. Í ag siuḃal ó ḃaile go baile agus ó ġleann go gleann. An bóṫar breaġ réiḋ roimpi, glasraḋ ar gaċ taoiḃ de, tiġṫe beaga cluṫṁara ar ḟleasaiḃ na gcnocán. Dá n-éireoċaḋ sí tuirseaċ d'ḟéadfaḋ sí síneaḋ siar cois ċlaiḋe, nó d'ḟéadfaḋ sí dul isteaċ i dteaċ éigin agus deoċ ḃainne agus suiḋe cois teine d'iarraiḋ ar ṁnaoi an tiġe. Codlaḋ na hoiḋċe do ḋéanaṁ i gcoill éigin fá sgáṫ crann,

agus éirġe i moċ na maidne agus síneaḋ roimpi arís fá'n aer úr-aoiḃinn. Dá dteastóċaḋ biaḋ uaiṫi (agus is dóċa go dteastóċaḋ) do ḋéanfaḋ sí obair lae annso agus obair lae annsúd, agus do ḃeaḋ sí lán-tsásta dá ḃfuiġeaḋ sí cupán tae agus blúire aráin i ndíolaiḋeaċt a hoibre. Nár ḃreaġ an saoġal é sin seaċ is ḃeiṫ ina hasailín beag gearrċaile sa mbaile ag beaṫuġaḋ na gcearc agus ag taḃairt aire do'n naoiḋeanán!

Ní ina cailín d'imṫeoċaḋ sí roimpi aċt ina malraċ. Ní ḃeaḋ a ḟios ag duine ar biṫ naċ malraċ do ḃeaḋ innti. Nuair do ġearrfaḋ sí a cuid gruaige agus culaiḋ ḃáiníní le Cuimín do ċur uirṫi féin cia d'aiṫneoċaḋ gur gearrċaile í?

Ba minic do ċeap Nóra an ċomairle sin di féin, aċt níor leig an faitċíos riaṁ di a cur i ngníoṁ. Ní raiḃ faġáil ċeart aici riaṁ air. Do ḃíoḋ a máṫair sa teaċ i gcoṁnaiṫe agus ní túisge do ḃeaḋ sí imṫiġṫe ioná do haireoċaiḋe ar iarraiḋ í. Aċt do ḃí faġáil aici anois. Ní ḃeaḋ éinne aca tar ais sa teaċ go ceann uaire a' ċluig ar a laiġeaḋ. Do ḃeaḋ neart ama aici ċum a cuid éadaiġ d'aṫruġaḋ agus imṫeaċt i gan fios do'n tsaoġal. Ní casfaiḋe éinne uirṫi ar an mbóṫar ó ḃí an pobal uile cruinniġṫe i dteaċ na sgoile. Do ḃeaḋ am aici dul ċoṁ

fada le hEileabraċ anoċt agus codlaḋ do ḋéanaṁ sa gcoill. D'éireoċaḋ sí go moċ maidin lá ar n-a ḃáraċ agus do ḃuailfeaḋ bóṫar sul do ḃeaḋ éinne ina suiḋe.

Do ṗreab sí de'n suiḋistín. Do ḃí siosúr i ndrár an drisiúir. Níorḃ' ḟada go raiḃ sí i ngreim sa siosúr agus snip snap! do ġearr sí ḋí a cúl gruaige, agus an cluibe do ḃí ar a malainn, agus gaċ dual fáinneaċ dá raiḃ uirṫi i n-aon ionnsaiḋe aṁáin. Do ḋearc sí uirṫi féin sa sgáṫán. A ingean ó! naċ maol lom d'ḟéaċ sí! Do ḃailig sí na fáinní gruaige de'n urlár agus do ċuir i ḃfolaċ i sean-ḃosga iad. Anonn léiṫi annsin go dtí an áit a raiḃ culaiḋ ġlan ḃáiníní le Cuimín ar croċaḋ ar tairnge. Síos léiṫi ar a glúnaiḃ ag cuardaċ léine le Cuimín do ḃí i ndrár íoċtair an drisiúir. Do ċait sí an méid sin éadaiġ ar an urlár i n-aice na teine.

So anois í ag baint di a cuid éadaiġ féin go deifreaċ. Do ċait sí a gúna agus a cóitín beag agus a léine isteaċ i gcoṁrainn do ḃí fá'n mbord. Do ċuir sí léine Ċuimín uirṫi féin. Do sáiṫ sí a cosa isteaċ sa mbrístí agus do ṫarraing aníos uirṫi féin é. Do ċuiṁnig sí annsin naċ raiḃ gealas ná crios aici. B'éigin di crios do ḋéanaṁ as sean-ṗíosa córda. Do ċuir sí an

ċasóg uirṫi féin. D'ḟéaċ sí sa sgáṫán agus do ġeit sí. Is aṁlaiḋ do ṡíl sí go raiḃ Cuimín os a coṁair! D'ḟéaċ sí tar a gualainn aċt ní ḟaca sí éinne. Is annsin do ċuiṁniġ sí gurab í féin do ḃí ag féaċaint uirṫi féin, agus do rinne sí gáire. Aċt má rinne féin do ḃí sí beagán sgannruiġṫe. Dá mbeaḋ caipín aici anois do ḃí sí réiḋ ċum bóṫair. 'Seaḋ, do ḃí a ḟios aici cá raiḃ sean-ċaipín le Cuimín. Do fuair sí é agus do ċuir ar a ceann é. Slán beo anois leis an sean-tsaoġal agus céad fáilte roiṁ an saoġal nua!

Nuair do ḃí sí ag an doras d'ionntuiġ sé ar ais agus do ṫéaluiġ anonn go dtí an cliaḃán. Do ḃí an leanḃ ina ṡáṁ-ċodlaḋ. Do ċrom sí agus ṫug póg do'n naoiḋeanán, póigín beag éadtrom isteaċ ar a ṁalainn. Do ṫéaluiġ sí ar ḃarraiḃ a cos go dtí an doras, d'osgail go ciúin é, do ċuaiḋ amaċ ar an tsráid, agus do ḋún an doras go socair ina ḋiaiḋ. Treasna na sráide léiṫi, agus síos an bóiṫrín. Ba ġearr go dtug sí an bóṫar di féin. Do lasg léiṫi annsin fá ḋéin an Turlaiġ Ḃig.

Ba ġairid go bḟaca sí teaċ na sgoile ar ṫaoiḃ an ḃóṫair. Do ḃí solus breaġ ag sgallaḋ trí na fuinneogaiḃ. Do ċuala sí torann mar do ḃeiṫi ag gáiriḋe agus ag bualaḋ bos istiġ.

Anonn tar claiḋe léiti agus suas casán na sgoile. Do ċuaiḋ sí tart go dtí tóin an tiġe. Do ḃí na fuinneoga árd go maiṫ aċt d'éiriġ léiti í féin d'árduġaḋ suas go raiḃ radarc aici ar a raiḃ ar siuḃal taoḃ istiġ. Do ḃí an tAṫair Rónán ag labairt. Do stad sé, agus a Ṫiġearna! do tosnuiġ na daoine ag éirġe ina seasaṁ. Ḃa léir go raiḃ an siamsa tart agus go raḃtar ċum sgaraṁna le dul a ḃaile. Céard do ḋéanfaḋ sí dá ḃfeicfiḋe í?

Do ċaiṫ sí léim ó'n ḃfuinneoig. Do sgiorr a cos uaiti ag teaċt anuas ar an talaṁ di agus do baineaḋ leagan airti. Is beag nár sgreaḋ sí os árd, aċt do ċuiṁniġ sí uirti féin i n-am. Do ḃí a glún beagán gortuiġte, do ṡíl sí. Do ḃí na daoine amaċ ar ṡráid na sgoile faoi sin. Do ċaiṫfeaḋ sí fanaċt i ḃfolaċ go mbeidís ar fad imtiġte. Do ḋruid sí isteaċ leis an mballa ċoṁ dlúṫ agus d'ḟéad sí. Do ċuala sí na daoine ag caint agus ag gáiriḋe, agus d'aiṫin sí go raḃadar ag sgaipeaḋ i ndiaiḋ a ċéile.

Céard é sin? Glórta daoine ag teaċt ċuici; fuaim coiscéim ar an gcasán ina haice! Is annsin do ċuiṁniġ sí go raiḃ aiṫgiorra tart le cúl an tiġe agus go mbeaḋ roinnt daoine ag dul an t-aiṫgiorra. B'féidir go mbeaḋ a muinntir féin ag dul an bealaċ sin, mar do ḃí

sé beagán níos giorra ioná tart le bótar. Ṫáinig sgata beag ċuici: d'aiṫniġ sí ar a nglórtaiḃ gurab iad muinntir Ṗeaitín Johnny iad. Do ċuadar tart. Sgata beag eile: muinntir an Ḃádóra. Ṫángadar ċoṁ gar sin di gur ḟatail Éamonn ar a coisín ḃuiċt noċtuiġte. Is beag nár leig sí sgread aisti an dara huair, aċt ní dearna aċt í féin do ḃrúġaḋ níos goire do'n ḃalla. Do ḃí sgata eile i leit: a Ḋia ṁóir, a muinntir féin! Do ḃí Cuimín ag ráḋ, "Nárḃ' iongantaċ an spóirt Marcuisín ag daṁsaḋ!" Do ċuimil gúna a mátar le leacain Nóra ag dul tart dóiḃ: níor tarraing sí a hanál ar feaḋ an ama sin. Do ċuaiḋ dream nó ḋó eile tart. D'éist sí ar feaḋ tamaill. Ní raiḃ éinne eile ag teaċt. Is aṁlaiḋ do ḃíodar ar fad imtiġte, adubairt sí léiti féin. Amaċ léiti as a hionad folaiġ agus do lasg léiti tart an casán. Plimp! Do rit sí i n-agaiḋ duine éigin. Do ḃí dá láiṁ ṁóra timċeall uirti. Do ċuala sí glór fir. D'aiṫniġ sí an glór. An sagart do ḃí ann.

"Cia tá agam?" adeir an tAṫair Rónán.

D'innis sí bréag. Céard eile do ḃí le n-a innsint aici?

"Cuimín Ċóil Labráis, a Aṫair," ar sise.

Do leag sé láṁ ar gaċ gualainn léiti agus

d'ḟéaċ síos uirti. Do ḃí an ceann cromta aici.

"Ṡíl mé gur imṫiġ tú a ḃaile led' aṫair agus led' ṁáṫair," ar seisean.

"D'imṫiġ, a Aṫair, aċt ċaill mé mo ċaipín agus táinig mé ar ais dá iarraiḋ."

"Naċ ḃfuil do ċaipín ar do ċeann ?"

"Fuair mé ar an gcasán é."

"Naċ ḃfuil t'aṫair agus do ṁáṫair imṫiġte an t-aiṫġiorra ?"

"Tá, a Aṫair, aċt tá mise ag dul an ḃóṫar ionnus go mbíḋ mé leis na gasúir eile."

"Gread leat, mar sin, nó ḃéarfaiḋ na taiḋḃsí ort." Leis sin do leig an tAṫair Rónán uaiḋ í.

"Go dtugaiḋ Dia oiḋċe ṁaiṫ duit, a Aṫair," ar sise. Níor ċuiṁniġ sí ar a caipín do ḃaint di aċt is aṁlaiḋ d'uṁluiġ sí do'n tsagart ar nós cailín ! Má ṫug an sagart an méid sin fá deara ní raiḃ am aige focal do ráḋ, mar do ḃí sí imṫiġte ar iompóḋ do ḃoise.

Do ḃí a dá ġruaiḋ ar dearg-lasaḋ le náire agus í ag taḃairt aiġte ar an mbóṫar. Do ḃí sí tar éis ceiṫre bréaga móra do ḋéanaṁ leis an sagart ! Do b'eagal léiti gur peacaḋ uaṫḃáraċ ar a hanam na bréaga sin. Do ḃí faitċíos uirti ag dul an ḃóṫair uaigniġ úd fá ḋorċadas na hoiḋċe agus an t-ualaċ sin ar a croiḋe.

Do ḃí an oiḋċe an-ḋuḃ. Do ḃí gealaḋ beag ar taoiḃ a láiṁe deise. Loċán an Turlaiġ Ḃig do ḃí ann. D'éiriġ éan éigin, crotaċ nó naosgaċ, de ḃruaċ an loċa ag leigean sgreid ḃrónaiġ as. Do baineaḋ geit as Nóra nuair do ċuala sí glór an éin ċoṁ hobann sin agus siaḃrán a sgiatán. Do lean uirti agus a croiḋe ag bualaḋ i n-agaiḋ a huċta. D'ḟág sí an Turlaċ Beag ina diaiḋ agus tug agaiḋ ar an mbóṫar fada díreaċ téigeas go cros-ḃóṫar Ċill Ḃriocáin. Is ar éigin d'aiṫniġ sí cuma na dtiġte ar an árdán nuair do sroiċ sí an cros-ḃóṫar. Do ḃí solus i dteaċ Ṗeadair Uí Neaċtain, agus do ċuala sí glórta ó taoiḃ Ṡnáṁ Ḃó. Do lean uirti ag tarraing ar an Turlaċ. Nuair do sroiċ sí Cnocán na Móna ṫáinig gealaċ amaċ, agus do ċonnaic sí uaiti motar na gcnoc. Ṫáinig sgamall mór treasna aiġte na gealaiġe agus do connactas di gur duiḃe fá dó do ḃí an oiḋċe annsin. Do ġaḃ imeagla í, óir do ċuimniġ sí naċ raiḃ Cnoc an Leaċta i ḃfad uaiti, agus go mbeaḋ an roilig ar taoiḃ a láiṁe deise annsin. Is minic do ċuala sí gur droċ-áit é sin i lár oiḋċe. Do ġéaruiġ sí ar a himteaċt; do tosnuiġ sí ag rit. Do connactas di go rabtas ar a tóir; go raiḃ bean ċos-noċtuiġte ag satailt beag naċ le n-a sálaiḃ; go raiḃ fear caol duḃ ag gluaiseaċt le

n-a ṫaoiḃ ; go raiḃ páiste agus léine ḃán air ag imṫeaċt an bóṫar roimpi. D'osgail sí a béal le sgreaḋ do leigean airti, aċt ní ṫáinig aon ġlór uaiṫi. Do ḃí fuar-allus léiṫi. Do ḃí a cosa ag lúbaḋ fúiṫi. Is beag nár ṫuit sí ina cnap ar an mbóṫar. Do ḃí sí ag Cnoc an Leaċta fá'n am sin. Do connactas di go raiḃ Cill Eoin lán de ṫaiḋḃsíḃ. Do ċuiṁnig sí ar an bfocal aduḃairt an sagart : 'Fainic an mbéarfaḋ na taiḋḃsí ort.' Do ḃíteas ċuici ! Do ċuala sí, dar léiṫi, plub plab cos noċtuiġte ar an mbóṫar. D'ionntuig sí ar ṫaoiḃ a láiṁe clí agus do ċaiṫ léim ṫar claiḋe. Is beag naċ ndeaċaiḋ sí dá báṫaḋ i dtóin-ar-ḃogaḋ do ḃí idir í féin agus an ċoill i gan ḟios di. Do ċas sí a cos ag iarraiḋ í féin do ṡáḃáil, agus do ṁoṫuig sí pian. Ar aġaiḋ léiṫi go fuaiḋreaċ. Do ḃí sí ar ṫaltaiḃ Eileaḃraċ annsin. Do ċonnaic sí lóċrann an loċa trí'n gcraoḃaiġ. Do ḃain préaṁ crainn tuisle airti, agus do leagaḋ í. Do ċaill sí a meaḃair.

. . . . . .

Tar éis tamaill an-ḟada do saṁluiġeaḋ di gur líonaḋ an áit de ċineál leaṫ-ṡoluis, solus do ḃí idir solus gréine agus solus gealaiġe. Do ċonnaic sí go han-ṡoiléir buin na gcrann agus iad dorċa i n-aġaiḋ spéire buiḋe-uaiṫne. Ní ḟaca sí spéir ar an daṫ sin riaṁ roiṁe, agus

dob' áluinn léiṫi í. Do ċuala sí an ċoiscéim, agus do tuig sí go raiḃ duine éigin ag teaċt ċuici anios ó'n loċ. Do ḃí a ḟios aici ar ṁoḋ éigin go raiḃ miorḃail áḋḃal-ṁór ar tí a tais-beánta di agus go raiḃ páis uaṫḃásaċ éigin le fuiling annsin ag Duine éigin. Níorḃ' ḟada di ag fanṁaint go ḃfaca sí mac óg ag triall go tuirseaċ trí aiṁréiḋ na coille. Do ḃí a ċeann cromṫa aige agus cuma mór-ḃróin air. D'aiṫnig Nóra é. Dob' é Mac Ṁuire do ḃí ann agus do ḃí a ḟios ag Nóra go raiḃ sé ag triall ina aonar ċum a páise.

Do ċaiṫ an mac é féin ar a ġlúnaiḃ agus do ġaḃ ag guiḋe. Ní ċuala Nóra aon focal uaiḋ, aċt do tuig sí ina croiḋe cad do ḃí sé do ráḋ. Do ḃí sé ag á iarraiḋ ar a Aṫair Síorraiḋe duine do ċur ċuige do ḟeasfaḋ le n-a taoiḃ i láṫair a náṁad agus d'iomċróċaḋ leaṫ a ualaig. Ḃaḋ ṁian le Nóra éirġe agus dul ċuige, aċt níor ḟéad sí corruiġe ar an áit ina raiḃ sí.

Do ċuala sí gleo, agus do líonaḋ an áit de luċt airm. Do ċonnaic sí aiġṫe dorċa diaḃlaiḋe agus lí lann agus arm faoḃair. Rugaḋ go náiṁdeaċ ar an mac mánla agus do scracaḋ a ċuid éadaiġ de agus do gabaḋ de sgiúrsiḃ ann go raiḃ a ċolainn ina cosair cró agus ina bioṫ-ġoin ó ṁalainn go bonn troiġe. Do cuireaḋ

coróin spíonta ar a ṁullaċ ṁoḋaṁail annsin agus do leagaḋ croċ ar a ġuailniḃ agus d'imṫiġ roiṁe go troiġ-ṁall truaġánta bealaċ brónaċ a ṫurais ċum Calḃarí. Do ḃris an slaḃra do ḃí ag ceangal teangan agus ball Nóra go dtí sin agus do sgreaḋ sí os árd.

"Leig dom dul leat, a Íosa, agus an ċroċ d'iomċur duit!" ar sise.

. . . . . .

Do ṁotuiġ sí láṁ ar a gualainn. D'ḟéaċ sí suas. Do ċonnaic sí éadan a haṫar.

"Céard tá ar mo ċailín beag, nó 'tuige ar imṫiġ sí uainn?" arsa guṫ a haṫar.

Do ṫóg sé ina ḃaclainn í agus ṫug a ḃaile í. Do luiġ sí ar a leabaiḋ go ceann míosa ina ḋiaiḋ sin. Do ḃí sí as a meaḃair leat an ama sin, agus do ṡíl sí ar uairiḃ go raiḃ sí ag siuḃal na mbóṫar ina caḋan aonraic agus ag iarraiḋ eolais an ḃealaiġ ar ḋaoiniḃ, agus do ṡíl sí ar uairiḃ eile go raiḃ sí ina luiġe fá'n gcrann istiġ i nEileaḃraċ agus go raiḃ sí ag féaċaint arís ar Páis an ṁic ṁánla agus í ag iarraiḋ teaċt do ċongnaṁ air aċt gan é ar a cumas. D'imṫiġ na mearḃaill sin as a haigne i ndiaiḋ a ċéile agus do ṫuig sí sa deireaḋ go raiḃ sí sa mbaile arís. Agus nuair d'aitniġ sí éadan a máṫar do líonaḋ a croiḋe de ṡólás, agus d'iarr sí

uirṫi an naoiḋeanán do ċur isteaċ san leabaiḋ ċuici, agus nuair do cuireaḋ isteaċ sa leabaiḋ é do ṗóg sí go dil é.

"A Ṁaimín," ar sise, "ṡíl mé naċ bḟeicfinn tusa ná m'aṫair ná Cuimín ná an páirce arís go bráṫ. An raiḃ siḃ annso ar feaḋ na haimsire?"

"Ḃí, a uain ġil," adeir a máṫair.

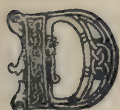
"Fanfaiḋ mé san áit a bḟuil siḃ-se," ar sise. "A Ṁaimín ċroiḋe, ḃí na bóiṫre an-dorċa . . . Agus ní ḃuailfiḋ mé go deo arís tú," ar sise leis an leanḃ agus í ag taḃairt póigín eile ḋó.

Do ċuir an leanḃ a láṁ timċeall a muineáil agus do rinne sí lúb di féin ar an leabaiḋ ar a lán-tsástaċt.

(A ĊRÍOĊ-SAN)

bríġid na naṁrán

Bríġid na nAṁrán

Doḃ' í Bríġid na nAṁrán an t-aṁrán-aiḋe ba ṁó clú dá raiḃ i Ros na gCaoraċ ní aṁáin le mo linn-se aċt le linn m'aṫar. Adeirtí go meallfaḋ sí an ċéirseaċ de'n ċraoiḃ le binneas an ċeoil do ġeall Dia ḋi, agus do ċreidfinn féin go meallfaḋ, mar is minic do ṁeall sí mise agus malraiġ naċ mé ó n-ar ndinnéar nó ó n-ar suipéar. Do ḃeinn im' ḟear saiḃḃir indiu dá mbeaḋ sgilling agam i n-aġaiḋ gaċ uaire do ḟeasas taoḃ amuiġ dá doras, ar mo ḃealaċ a ḃaile ó'n sgoil dom, ag éisteaċt le n-a cuid aṁrán, agus aduḃairt m'aṫair liom gur mion minic do rinne sé féin an cleas céadna nuair do ḃí seisean ina stócaċ ag imteaċt ar sgoil. Do ḃí sé mar ḃéal-oideas i measg na ndaoine

gurab ó'n Reaċtabraċ féin d'ḟoġluim Bríġid “Conntae Ṁuiġeo,” agus naċ le “Conntae Ṁuiġeo” do ḃain sí na deora móra as súiliḃ Ṡeaġáin Ṁic Éil tráṫ a raiḃ sé ar cuairt annso, i bḟoċair ar nEaspuig féin, bliaḋain go díreaċ sul do rugaḋ mise ?

Níḋ naċ iongnaḋ, nuair do ċualamar go raiḃ Ḟeis le ḃeiṫ i Muiġ Ċaorṫainn, do ṡocruiġeamar go léir i n-ar n-intinn gurab ag Bríġid do ḃeaḋ an duais ar an aṁránaiḋeaċt, dá ngeoḃaḋ sí ann. Ní raiḃ aon duine eile, d'aṁránaiḋe fir ná d'aṁránaiḋe mná, leaṫ ċoṁ maiṫ léiṫi ins na seaċt bparáistiḃ. Níorḃ' ḟéidir go mbuailfiḋe í, dá mbeaḋ ceart le fáġáil. Do ċuirfeaḋ sí iongnaḋ ar ṁuinntir Ṁuiġe Caorṫainn agus ar na daoiniḃ uaisle do ḃeaḋ ann as Gailliṁ agus as Tuaim. Do tuillfeaḋ sí clú agus cáil do Ros na gCaoraċ. Do ḃéarfaḋ sí an duais go réiḋ agus do cuirfiḋe go Baile Áṫa Cliaṫ í le aṁrán do ġaḃáil ag an Oireaċtas. Do ḃí sórt leisge ar Ḃríġid ar dtús. Do ḃí sí ró-ṡean, aduḃairt sí. Ní raiḃ a guṫ ċoṁ maiṫ is do ḃíoḋ. Ní raiḃ a hanál aici. Do ḃí cuid de na haṁránaiḃ ag imṫeaċt as a cuiṁne. Níor teastuiġ duais uaiṫi. Naċ raiḃ a ḟios ag ḟearaiḃ Ḟáil gurḃ' í an t-aṁránaiḋe dob' fearr i nIar-Ċonnaċtaiḃ í ? Nár ṁol an Reaċtabraċ í, naċ

ndearna Colm a Ḃailís amrán ina honóir, nár ḃain sí deora as súiliḃ Ṡeaġáin Ṁic Éil? Aduḃairt Bríġid an méid sin agus a seaċt n-oiread eile; aċt ba léir san am ċéadna go raiḃ fonn uirti dul ċum na Feise agus do ḃí a ḟios againn uile go ngeoḃaḋ. Le sgéal gairid do ḋéanaṁ de, do ḃíomar léiti nó gur ḃaineamar geallaḋ airti go raċaḋ sí ann.

Do ċuaiḋ. Is maiṫ is cuiṁin liom lá na Feise. Do ḃí an saoġal fódlaċ ann, do ċeapfá. Do ḃí an teaċ ag cur tar maoil le daoiniḃ boċta is le daoiniḃ saiḋḃre, le daoiniḃ uaisle is le daoiniḃ ísle, le hóġánaċaiḃ luaṫa láidre is le seanóiriḃ críonna caitte. Do ḃí sagairt is bráiṫre ann ó gaċ ceard. Do ḃí doċtúirí is dliġeadóirí ann ó Ṫuaim is ó Ġaillim is ó Uaċtar Árd. Do ḃí luċt páipéar nuaiḋeaċta ann ó Ḃaile Áṫa Cliaṫ. Do ḃí mac tiġearna ann ó Ṡasana. Do ċuaiḋ a lán daoine suas ag ráḋ amrán. Do ċuaiḋ Bríġid suas. Do ḃíomar-ne ar cúl an tiġe ag éisteaċt léiti. Do tosnuiġ sí uirti. Do ḃí beagán cúṫaileaċta uirti ar dtús, agus do ḃí an guṫ ró-íseal aici. Aċt táinig sí ċuici féin i leabaiḋ a céile, de réir mar do ḃí sí ag bogaḋ amaċ san amrán, agus do ḃain sí deora as súiliḃ an ċoṁluadair leis an gceat-ramain deiriḋ. Do ċuireadar go léir na gárṫa

asta nuair do bí críoċnuiġte aici agus í ag teaċt anuas. Do ċuireamar-ne liúġ asainn do ṡílfeá do pléasgfaḋ díon an tiġe. Do ċuaiḋ girrseaċ óg suas. Do bí an guṫ i bfad ní b'ḟearr aici ioná mar do bí ag Bríġid, aċt, dar linne, ní raiḃ an t-uaigneas ná an binneas céadna ins an aṁrán is do bí i n-aṁrán Bríġde. Ṫáinig sí anuas. Do ċuir na daoine na gárṫa asta arís, aċt ní ṫug mé fá deara go raiḃ éinne ag gol. D'éiriġ duine de na breiṫeaṁnaiḃ ina ḟeasaṁ. Do ṁol sé Bríġid go mór. Do ṁol sé an girrseaċ óg go mór freisin. Do bí sé an-ḟadálaċ.

"Cia aca a ġnóṫuig an duais?" arsa duine againne sa deireaḋ, nuair do bí ar gcuid foiġde caiṫte.

"Ó, an duais!" ar seisean. "'Seaḋ, i dtaoiḃ na duaise, támuid 'gá tabairt do Nóra Ní Ċasaide (an cailín óg), aċt támuid ag molaḋ duais speisialta a ṫabairt do Bríġid Ní Ṁainín (.i. Bríġid sagainne). Cuirfear Nóra Ní Ċasaide go Baile Áṫa Cliaṫ le aṁrán a ráḋ ag an Oireaċtas."

Do ċuir muinntir Ṁuiġe Caorṫainn liúġ asta, mar b'as Muiġ Ċaorṫainn Nóra Ní Ċasaide. Ní dubramar-ne faic. Do breaṫnuiġeas anonn ar Bríġid. Do bí a héadan bán-liaṫ, agus í ar criṫ ina ballaiḃ.

"Céard duḃairt tú, a ḋuine uasail, led' toil?" ar sise de ġlór aisteaċ. "An agam-sa atá an duais?"

"Támuid ag molaḋ duais speisialta a ṫaḃairt duit, a ḃean ċóir, mar ċruṫuiġ tú go ríġ-ṁaiṫ, ċruṫuiġ sin, aċt is do Nóra Ní Ċasaide atá duais na Feise molta."

Níor laḃair Bríġid focal, aċt is aṁlaiḋ d'éiriġ sí ina seasaṁ agus, gan breaṫnuġaḋ tairsti do ṫaoiḃ na láiṁe deise ná do ṫaoiḃ na láiṁe clí, tug an doras amaċ uirṫi féin. Do ḃuail sí an bóṫar go Ros na gCaoraċ, agus do ḃí sí roṁainn nuair do ṡroiċeamar an baile go deireannaċ san oiḋċe.

. . . . . .

Do ḃí an tOireaċtas le beiṫ i mBaile Áṫa Cliaṫ an tseaċtṁain dár gcionn. Ba ḃrónaċ an dream sinn ar ċuiṁniuġaḋ dúinn naċ mbeaḋ Bríġid na nAṁrán ann. Do ḃíomar lán-ċinnte naċ ḃfuair sí cotrom na Féinne i Muiġ Ċaortainn, agus do ċeapamar dá ngeoḃaḋ sí go Baile Áṫa Cliaṫ go ḃfuiġeaḋ sí sásaṁ agus cúiteaṁ. Aċt fairíor, ní raiḃ aon airgead againn le n-a cur ann, agus dá mbeaḋ féin do ḃí a ḟios againn naċ nglacfaḋ sí uainn é. Do ḃíomar ag cur na ceiste trí ċéile tráṫnóna aṁáin ag binn tiġe an Ḃádóra, nuair dob' ṡo ċugainn Máirtín beag

Ó Congaile ar lán-riṫ agus aduḃairt linn go raiḃ Ḃríġid na nAṁrán imṫiġṫe, an glas ar a doras, agus gan tásg ná tuairisg uirṫi le fáġail.

Ní raiḃ a ḟios againn céard d'éirig di go ceann coicṫiġise ina diaiḋ sin. So mar ṫárla. Nuair do ċuala sí go raiḃ an tOireaċtas le beiṫ i mBaile Áṫa Cliaṫ ar a leiṫéid so de lá, aduḃairt sí léiṫi féin go mbeaḋ sí ann dá mairfeaḋ sí. Níor leig sí tada uirṫi, aċt d'imṫiġ léiṫi de siuḃal oiḋċe, ag coisiḋeaċt. Ní raiḃ aċt cûpla sgilling aici ina póca. Ní raiḃ a ḟios aici cá raiḃ Baile Áṫa Cliaṫ ná cáide uaiṫi é. Do lean sí uirṫi, is cosṁail, ag iarraiḋ eolais an bóṫair ar na daoiniḃ do casaḋ di, ag coisiḋeaċt i gcoṁnaiḋe, nó gur ḟág sí ina diaiḋ Cois Loċa, agus an Spidéal, agus Gailliṁ, agus an tÓrán Mór, agus Baile Áṫa an Ríoġ, agus Cill Ċonaill, agus Béal Áṫa na Sluaiġeaḋ, agus Béal Áṫa Luain, agus an Muileann Cearr, agus Maġ Nuaḋad, nó sa deireaḋ go bḟaca sí uaiṫi tiġṫe Ḃaile Áṫa Cliaṫ. Is cosṁail go raiḃ a cuid airgid caiṫṫe i bḟad roiṁe sin, agus ní ḃéiḋ a ḟios ag deoraiḋe go deo cia an ċaoi ar ṁair an créatúir ar an aisṫear fada fíor-uaigneaċ sin. Aċt tráṫnóna aṁáin nuair do ḃí an tOireaċtas ar lán-tsiuḃal san halla mór i mBaile Áṫa Cliaṫ, do connacaḋ bean tuaiṫe ag teaċt isteaċ

an doras, a cosa gearrṫa gorṫuiġṫe ag cloċaiḃ cruaḋa an ḃealaiġ, a cuid éadaiġ breacuiġṫe le deannaċ is le smúr an ḃóṫair, agus í tugṫa traoċṫa sáruiġṫe.

Do ṡuiḋ sí fúiṫi. Do ḃí daoine ag amṗránaiḋeaċt ar an sean-nós. Do glaoḋaḋ ar Ḃríġid Ní Ṁainín ó Ros na gCaoraċ (mar do ḃí a hainm curṫa isteaċ againne ar súil go ḃféadfaimís a cur ann). D'éiriġ an tsean-ḃean, do ċuaiḋ suas, agus do tosnuiġ ar "Ċonntae Ṁuiġeo."

Nuair do ċríoċnuiġ sí, do ḃí an teaċ i n-aon rí-rá aṁáin le gárṫaiḃ, do ḃí sé ċoṁ breaġ sin. Adubraḋ léiṫi ceann eile do ráḋ. Do tosnuiġ sí ar "Sail Óg Ruaḋ." Ní raiḃ aċt an ċéad líne de'n dara ceaṫraṁain ráiḋte aici nuair ṫáinig meaḃán éigin ina ceann. Do stad sí agus do tosnuiġ uirṫi arís. Ṫáinig an meaḃán uirṫi arís, ṫáinig crioṫnuġaḋ uirṫi, agus do ṫuit sí i lagar ar an árdán. Tugaḋ amaċ as an halla í. Ṫáinig doċtúir ag breaṫnuġaḋ uirṫi.

"Tá sí so ag fáġail ḃáis de'n ocras agus de'n ċruadtain," ar seisean.

Le n-a linn sin go díreaċ do cluineaḋ gárṫa móra istiġ sa halla. Ṫáinig duine de na breiṫeaṁnaiḃ amaċ go deifreaċ.

"Tá an ċéad duais gnóṫuiġṫe agat!" ar

seisean. "Rinne tú go" ——. Do stad sé go hobann.

Do ḃí sagart ar a ġlúnaiḃ ag cromaḋ os cionn Ḃríġde. Do ṫóg sé a láṁ agus tug sé an absolóid.

"Tá luaċ saoṫair níos fearr ioná an ċéad duais gnóṫuiġṫe aici," ar seisean.

(A ĊRIOĊ-SAN)

An Gaḋaiḋe

An Gadaiḋe

Lá dár sgaoileaḋ malraiġ an Ġuirt Ṁóir amaċ ó sgoil, tar éis imṫeaċta soir do ṁuinntir Ġlinne Ċata agus do ṁuinntir Ḋoire an Ḃainḃ, d'ḟan muinntir an Turlaiġ agus muinntir Inḃir le sgaṫam cainnte do ḃeiṫ aca roiṁ sgaraḋ ḋóiḃ ag bóṫar Ros na gCaoraċ. Tá teaċ an ṁáiġistir go díreaċ ag ceann an bóṫair, a ċúl leis an gcnoc agus a aġaiḋ ar Loċ Eileaḃraċ.

"Ċuala mé go raiḃ meaċa an ṁáiġistir ag éirġe," adeir Micilín Ḃeairtle Éanna.

"Teanna uait isteaċ sa ngarrḋa go mbreatnuiġeaḋ muid orta," adeir Daraċ Ḃairbre an Droiċid.

"Ní leigfeaḋ an faitċíos dom," arsa Micilín.

"Cia an faitċíos atá ort?" adeir Daraċ.

"Ar ndó', béiḋ an máiġistir agus an ṁáiġis-treás anoir ar ball."

"Cia ḟanfas le focal an faire a ṫabairt dúinn nuair béas an máiġistir ag tiġeaċt?" arsa Daraċ.

"Fanfaiḋ mise," adeir Antoine beag Ó Mainín.

"Déanfaiḋ sin," arsa Daraċ. "Leig fead nuair ḟeicfeas tú ag fágáil na sgoile é."

Isteaċ ṫar sgonnsa leis. Isteaċ ṫar sgonnsa leis an gcuid eile ina ḋiaiḋ.

"Fainic an gcuirfiḋe gaṫ i nduine agaiḃ," adeir Antoine.

"Beag an baoġal," arsa Daraċ. Agus as go bráṫ leo.

Do ṡuiḋ Antoine ar an sgonnsa agus a ċúl le bóṫar. D'ḟéadfaḋ sé an máiġistir d'ḟeicsin ṫar a ġualainn deis dá bfágfaḋ sé teaċ na sgoile. Ba deas an gáirdín do ḃí ag an máiġistir, dar le hAntoine. Do ḃí crainn rós agus crainn spíonán agus crainn uḃall aige. Do ḃí cloċa beaga geala aige ṫart leis an gcasán. Do ḃí cloċa móra geala ina gcarnán deas aige agus caonaċ agus duḃ-ċosaċ agus raiṫneaċ ag fás eatorṫa. Do ḃí . . . .

Do ċonnaic Antoine iongnaḋ ba ṁó ioná aon iongnaḋ dá raiḃ ag an máiġistir san ngáirdín. Do ċonnaic sé teaċín beag áluinn fá sgáṫ crainn

de na crannaiḃ rós; é déanta d'aḋmad; ḋá stór ann; daṫ bán ar an stór íoċtair agus daṫ dearg ar an stór uaċtair; doras beag glas air; trí fuinneoga gloine air, ceann ó íoċtar agus dá ċeann ó uaċtar; troscán tiġe ann, idir buird, caṫaoireaċa, leapċa, gréiṫre, agus eile; agus, arsa Antoine leis féin, féaċ bean uasal an tiġe ina suiḋe sa doras!

Ní faca Antoine teaċ bábóige riaṁ roiṁe sin, agus dob' iongnaḋ leis a ġleoiḋteaċt agus a ḋeise mar áilleán. Do ṫuig sé gur le cailín beag an ṁáiġistir é, le Neans big. Truaġ gan a leiṫéid ag a ḋeirḃṡiúirín beag féin, ag Eiḃlín, an créatúir, do ḃí sínte ar a leabaiḋ le páiṫe ṁóir agus í lag tinn! Truaġ gan an bábóigín féin aici! Do ċuir Antoine saint a ċroiḋe sa mbábóig sin d'Eiḃlín. D'féaċ sé ṫar a ġualainn deis. Ní raiḃ an máiġistir ná an ṁáiġistreás le feicsin. D'féaċ sé ṫar a ġualainn ċlí. Do ḃí na garsúir eile as aṁarc. Ní ḋearna sé an dara smaoineaḋ. Ṫug sé a sean-léim de'n sgonnsa, rug ar an mbábóig, do sáiṫ isteaċ fá n-a ċasóig í, d'imṫiġ leis ṫar claiḋe amaċ arís, agus do ġread leis a baile.

"Tá bronntanas agam duit," ar seisean le hEiḃlín nuair ráinig sé an teaċ. "Féaċ!" Leis sin do ṫaisbeán sé an bábóg di.

Táiniġ daṫ i leacain ċaitte an ċailín ḃig do ḃí tinn, agus táiniġ solus ina súiliḃ.

“ Óra, a Antoine, a ġráḋ, cá ḃfuair tú í ? ” ar sise.

“ Neans beag an ṁáiġistir a ċuir ċugat mar ḃronntanas í,” arsa Antoine.

Táiniġ a ṁáṫair isteaċ.

“ A Ṁaimín, a ċuid,” arsa Eiblín, “ féaċ an ḃronntanas a ċuir Neans beag an ṁáiġistir ċugam ! ”

“ An dá rírib ? ” ars’ an ṁáṫair

“ ’Seaḋ,” arsa Eiblín. “ Antoine a ṫug isteaċ ċugam anois í.”

D’ḟéaċ Antoine síos ar a ċosaiḃ agus do ġaḃ ag comaireaṁ na méar do ḃí orṫa.

“ A ṁaimín ḋéin,” adeir an ṁáṫair, “ naċ ! bí go maiṫ duit ! Muire, mo ġoirm tú, a Neans ! Raċaiḋ mé i mbannaiḃ go gcuirfiḋ an bronntanas sin biseaċ mór ar mo ċailín beag.”

Agus táiniġ deora i súiliḃ na máṫar de ḃarr an ḃuiḋeaċais do ḃí aici de Neans ḃig mar ġeall ar gur ċuiṁniġ sí ar an leanḃ do ḃí tinn. Cé nár ḟéad sé féaċaint idir na súiliḃ ar a ṁáṫair ná ar Eiblín le teann náire, do ḃí áṫas ar Antoine go ndearna sé an ġoid.

Do ḃí eagla air a ṗaidreaċa do ráḋ an oiḋċe

sin, agus do luiġ sé ar a leabaiḋ gan paidir. Ní ḟéadfaḋ sé gníoṁ croiḋe-ḃrúiġte do ḋéanaṁ mar ní go fírinneaċ d'ḟéadfaḋ sé a ráḋ le Dia go raiḃ brón air fá'n bpeacaḋ sin. Is minic do sgannruiġ sé san oiḋċe ar n-a ṡaṁluġaḋ ḋó go raiḃ Neans beag ag teaċt ag iarraiḋ na bábóige ar Eiḃlín, go raiḃ an máiġistir ag cur na gadaiḋeaċta ina leit os coṁair na sgoile, go raiḃ urċur iongantaċ beaċ ag éirġe ina ċoinne agus Daraċ Ḃairbre an Droiċid agus na gasúir eile dá ngríosaḋ le gártaiḃ béil agus le ceol drumaí. Aċt ar maidin lá ar n-a ḃáraċ adubairt sé leis féin: "Is cuma liom. Cuirfiḋ an bábóg bireaċ ar Eiḃlín."

Nuair do ċuaiḋ sé ċum sgoile d'ḟiafruiġ na gasúir ḋe cad ċuige ar imtiġ sé i gan fios an tráṫnóna roiṁe sin agus é tar éis a ġeallaṁna ḋóiḃ go ndéanfaḋ sé faire.

"Mo ṁáṫair a ċuir fios orm," arsa Antoine. "Ḃí gnaiṫe aici ḋíom."

Nuair táinig Neans beag isteaċ sa sgoil d'ḟéaċ Antoine uirṫi ós íseal. Do ṡíl sé uirṫi go raiḃ sí tar éis ḃeiṫ ag gol; do ċeap sé go ḃfaca sé rian na ndeor ar a plucaiḃ. An ċéad uair do ġlaoiḋ an máiġistir ina ainm air do ġeit sé, óir do ṡíl sé go raiḃ sé ar tí an ċoir do ċur ina leit nó ceist do ċur air i dtaoiḃ na

bábóige. Níor ċuir sé isteaċ lá ċoṁ dona leis an lá sin riaṁ ar sgoil. Aċt nuair do ċuaiḋ sé a ḃaile agus nuair do ċonnaic sé biseaċ maiṫ ar Eiḃlín, agus í ina suiḋe aniar sa leabaiḋ de'n ċéad uair le mí, agus an ḃábóg fáisgte le n-a huċt aici, ar seisean leis féin: "Is cuma liom. Tá an ḃábóg ag cur bisiġ ṁóir ar Eiḃlín."

Ar a leabaiḋ dó san oiḋċe do ḃí droċ-ḃrionglóidí aige arís. Do ċeap sé go raiḃ an máiġistir tar éis a innste do na pilears gur ġoid sé an ḃábóg, agus go raiḃ na pilears ar a ṫí; do ṡíl sé uair aṁáin go raiḃ pilear i ḃfolaċ fá'n leabaiḋ agus go raiḃ ceann eile ar n-a ċromaḋ fá sgáṫ brait na fuinneoige. Do sgreaḋ sé ós árd trí n-a ċodlaḋ.

"Céard tá ort?" adeir a aṫair leis.

"An pilear atá ar ṫí mo ġabṫa," arsa Antoine.

"Níl tú aċt ag raḃailleaċt, a ġarsúir," arsa a aṫair leis. "Níl aon pilear ann. Téiriġ a ċodlaḋ duit féin."

Ba dona an saoġal ag an duine boċt é as sin amaċ. Do ṡíleaḋ sé go mbítí ag síneaḋ méir ċuige agus é ag siuḃal an ḃóṫair. Do ṡíleaḋ sé go mbítí ag craṫaḋ an ċinn agus ag ráḋ le n-a ċéile, "Sin gadaiḋe," nó, "Ar ċuala tú céard a rinne Antoine Páraic Uí Ṁainín? A babóg a ġoid ó Neans Big an ṁáiġistir. Anois

céard deir tú?" Aċt níor ḟulaing sé pian i gceart go ndeaċaiḋ sé ċum Aifrinn Dia Doṁnaiġ agus gar tosnuiġ an tAṫair Rónán ag tabairt seanmóire uaiḋ ar an Seaċtṁaḋ Aiṫint: "Ná déan goid; agus má ḋéanann tú goid, ní maiṫfear ḋuit go dtugaiḋ tú cúitiuġaḋ." Do ḃí Antoine lán-ċinnte go raiḃ sé i bpeacaḋ marḃṫa. Do ḃí a ḟios aige go mbaḋ ċeart ḋó dul ċum faoistin agus an peacaḋ d'innsint do'n tsagart. Aċt ní ḟéadfaḋ sé dul ċum faoistin, mar do ḃí a ḟios aige go n-abróċaḋ an sagart leis go gcaiṫfeaḋ sé an ḃábóg do ṫabairt ar ais. Agus ní tiuḃraḋ sé an ḃábóg ar ais. Do ċruaḋuiġ sé a ċroiḋe agus aduḃairt naċ dtiuḃraḋ sé an ḃábóg ar ais go deo, mar go raiḃ an ḃábóg ag cur birig ar Eiḃlín ó ló go ló.

Tráṫnóna aṁáin do ḃí sé ina suiḋe cois na leaptan i séir ċoṁráiḋ le hEiḃlín nuair do riṫ a ṁáṫair isteaċ go deiffreaċ agus ar sise—

"So aníos an bóiṫrín an ṁáiġistreás agus Neans beag!"

Baḋ ṁaiṫ le hAntoine go n-osglóċaḋ an talaṁ agus go sluigfeaḋ sí é. Do ḃí a éadan dearg suas go dtí an dá ċluais. Do ḃí allus leis. Níor ḟéad sé focal do ráḋ ná smaoineaḋ do ċeapaḋ. Aċt do ḃí na focla so ag riṫ trí n-a ċeann: "Bainfiḋ siad an ḃábóg d'Eiḃlín."

Ḃaḋ ċuma leis céard déarfaiḋe nó céard déanfaiḋe leis féin. Ní ḃeaḋ d'ḟreagra aige aċt: "Tá an ḃábóg ag cur bisiġ ar Eiḃlín."

Ṫáiniġ an ṁáiġistreás agus Neans beag isteaċ san seomra. D'éiriġ Antoine. Níor ḟéad sé féaċaint san éadan orta. Do ṫosnuiġ sé ar a ṡean-tseist, ag coṁaireaṁ méar a ċos. Cúig cinn ar gaċ cois; ceiṫre méar agus ordóg; nó trí méar, ordóg, agus laḋraicín; sin cúig cinn; a cúig fá ḋó, a deiċ; deiċ gcinn ar fad. Níor ḟéad sé a líon do ṁéaduġaḋ ná do laiġeaduġaḋ. Do ḃí a ṁáṫair ag cainnt, do ḃí an ṁáiġistreás ag cainnt, aċt ní raiḃ aon áird ag Antoine orta. Do ḃí sé ag fanṁaint nó go n-aḃróċaiḋe rud éigin i dtaoiḃ na bábóige. Ní raiḃ le déanaṁ aige go dtí sin aċt a ṁéaraċa do ċoṁaireaṁ. A haon, a dó, a trí . . . . .

Céard é sin? Do ḃí Eiḃlín ag tagairt do'n ḃábóig. D'éist Antoine anois.

"Nár ṁaiṫ uait an ḃábóg a ċur ċugam?" do ḃí sí do ráḋ le Neans. "Ó'n lá ṫug Antoine isteaċ ċugam í, ṫosuiġ biseaċ ag teaċt orm."

"Ṫosuiġ sin," adeir a máṫair. "Béiḋ muid buiḋeaċ ḋíot go deo i ngeall ar an mbábóig ċéadna a ċur ċuici. Go méaduiġiḋ Dia do stór agus go gcúitiġiḋ sé leat míle uair é."

Níor laḃair Neans ná an ṁáiġistreás. D'ḟéaċ

Antoine ar Neans fá ceilt. Do ḃí a ḋá súil greamuiġte sa mbáboiġ, óir do ḃí an ḃábóg ina luiġe go seasgair sa leabaiḋ le hais Eiḃlín. Do ḃí a béal leat ar osgailt aici, agus iongnaḋ an doṁain uirti fá ráiḋtiḃ Eiḃlín agus a máthar.

“Is ar éigin ċreiḋ mé Antoine nuair a ṫug sé isteaċ ċugam í,” arsa Eiḃlín, “agus nuair d'innis sé ḋom gur ċuir tú ċugam mar ḃronntanas í.”

D'ḟéaċ Neans anonn ar Antoine. D'árduiġ Antoine a ṡúile go mall agus d'ḟéaċadar isteaċ i súiliḃ a ċéile. Ní ḃéiḋ a ḟios go deo céard do léiġ Neans i súiliḃ Antoine. Is é an rud do léiġ Antoine i súiliḃ Neans an trócaire, an ḃáiḋ, agus an ṁilseaċt. Do laḃair Neans le hEiḃlín.

“An dtaitniġeann sí leat?” ar sise.

“Ó, taitniġeann tar cionn,” adeir Eiḃlín. “Is fearr liom í 'ná aon rud dá ḃfuil agam ar an doṁan.”

“Tá teaċ beag agam ina gcoṁnuiġeaḋ sí,” arsa Neans. “Caiṫfiḋ mé a ċur ċugat le n-a hagaiḋ. Tiuḃraiḋ Antoine ċugat i mbáraċ é.”

“Óra!” arsa Eiḃlín, agus í ag bualaḋ a ḋá boisín beag tanaiḋe le n-a ċéile.

“Ḃeaḋ sé mór agat, a ġráḋ,” arsa máthair Eiḃlín le Neans.

“Ní ḃeaḋ,” arsa Neans. “Cuirfiḋ sé bíseaċ

eile ar Eiblín. Tá go leor rudaí agam-sa."

" Leig di a ḋéanaṁ, a Ċáit," ars' an ṁáigistreás leis an máṫair.

" Tá siḃ ró-ṁaiṫ," adeir an ḃean boċt.

Do ṡíl Antoine gurab ag brionglóideaḋ do ḃí sé. Nó do ṡíl sé naċ duine saoġalta Neans beag ar ċor ar biṫ, aċt aingeal as na flaiṫeasaiḃ anuas. Do ḃí fonn air dul ar a ġlúnaiḃ ina fiaḋnaise.

Nuair d'imṫiġ an ṁáigistreás agus Neans beag, do riṫ Antoine amaċ an doras iaḋta agus do réab leis treasna an ġarrḋa ionnus go raiḃ sé rómpa ag bun an ḃóiṫrín ag dul amaċ ar bóṫar ḋóiḃ.

" A Neans," ar seisean, " 'sér'd a rinne mé í ġoid,—an ḃábóg."

" Ná bac leis, a Antoine," arsa Neans. " Rinne tú maiṫeas d'Eiblín."

D'ḟan Antoine ina staic ar an mbóṫar agus níor ḟéad sé focal eile do ráḋ.

Naċ air do ḃí an bród ag taḃairt tiġe na bábóige a baile d'Eiblín tar éis sgoile lá ar n-a ḃáraċ ! Agus naċ aca do ḃí an greann an tráṫnóna sin ag réiḋteaċ an tiġe agus ag glanaḋ an trosgáin agus ag cur na bábóige do ċodlaḋ ar a leabaiḋ ḃig !

An Saṫarn dár gcionn do ċuaiḋ Antoine ċum

faoistin agus d'innis a ṗeacaḋ do'n tsagart. Is é an breiteaṁnas aiṫriġe do ċuir an sagart air teaċ na bábóige do sgiúrsaḋ uair sa tseaċtmain d'Eiḃlín nó go mbeaḋ Eiḃlín láidir a dóṫain ċum a sgiúrṫa í féin. Do ḃí Eiḃlín láidir a dóṫain ċuige fá ċeann míosa. Do ḃí sí ar sgoil arís fá ċeann míosa eile.

Ní raiḃ aon tráṫnóna Saṫairn as sin amaċ naċ gcloisfiḋe bualaḋ beag éadtrom ar ḋoras an ṁáiġistir. Ar ḋul amaċ do'n ṁáiġistreás do ḃíoḋ Antoine ina ṡeasaṁ ag an doras.

"So bronntanas beag do Neans," adeireaḋ sé, ag síneaḋ ċuici leaṫ-ḋuisín uḃ laċan nó lán cráige fraoċán nó ar a laiġead lán glaice de ḋuileasg, agus annsin do sguabaḋ leis gan am do ṫabairt do'n ṁáiġistreás focal do ráḋ.

(A ĊRÍOĊ-SAN)

an ḃean ċaointe

An Ḃean Ċaointe

I.

"A Ċóilín," arsa m'aṫair liom maidin amáin tar éis an ḃricfeasta, agus mé ag cur mo ċuid leaḃar le céile le beiṫ ag bogaḋ liom ar scoil, "a Ċóilín," ar seisean, "tá gnaiṫe agam díot indiu. Innseoċaiḋ Seaġán do'n ṁáiġistir gur mise a ċoingbiġ sa mbaile tú, nó 'sé an ċaoi béiḋ sé ag ceapaḋ gur'b i bḟalaċ atá tú, mar ḃís an tseaċtṁain so ġaḃ ṫarainn. Ná déan dearmad anois air, a Ṡeaġáin."

"Ní ḋéanfad, a aṫair," arsa Seaġán agus pus air. Ní raiḃ sé ró-ḃuiḋeaċ fá ráḋ is naċ ḋe féin a ḃí gnó ag m'aṫair. Do ḃí an mac so go ríġ-sásta, mar ní raiḃ mo ċeaċta, aċt go dona agam agus do ġeall an máiġistir griosáil dom an lá roiṁe sin muna mbeiḋís ar barr mo ġuib agam an ċéad lá eile.

" 'Sér'd ḋéanfar tú, a Ċóilín," arsa m'aṫair nuair do ḃí Seaġán bailiġṫe leis, "an t-asal agus an cáirín a ṫaḃairt leat go Sgríob agus ualaċ cibe a ṫarraingt a ḃaile. Tá sí ḋá baint ag Micilín Máire dom. Béimid ag tosaiġ ar an gceann nua a ċur ar an teaċ aṫruġaḋ i mbáraċ, le congnaṁ Dé, má seasann an aimsir."

" Ṫug Micilín an t-asal agus an cárr leis ar maidin," arsa mise.

" Béiḋ ort é ṫaḃairt fá na bonnaċaiḃ, mar sin, a ṁic ó," arsa m'aṫair. " Ċoṁ luaṫ is ḃéas ualaċ asail bainte ag Micilín croċ ṫusa a ḃaile leat ar an gcárr é agus réabaḋ Micilín leis go mbíḋ sé duḃ. Tarraingeoċamuid an ċuid eile i mbáraċ."

Níorḃ' fada go raḃas ag baint ċoiscéime de'n ḃótar. Ṫugas mo ċúl ar Ċill Ḃriocáin agus m'aġaiḋ ar an Turlaċ. D'ḟágas an Turlaċ i mo ḋiaiḋ agus do rinneas ar an nGort Mór. Do seasas sgaṫaṁ ag féaċaint ar ḃád ráṁa do ḃí ar tuinn Loċ Eileaḃraċ, agus sgaṫaṁ eile ag spallaiḋeaċt le cuid de ḃuaċaillíḃ an Inḃir do ḃí mall ag triall ar sgoil an Ġuirt Ṁóir. D'ḟágas mo ḃeannaċt aca sin ag geata na sgoile, agus rángas Gleann Ċata. Do seasas an tríoṁaḋ huair ag breaṫnuġaḋ ar iolraċ mór do ḃí 'gá ġrianaḋ féin ar Ċarraig an Ċapaill.

Soir liom annsin go raḃas i nDoire an Ḃainḃ, agus ní raiḃ an uair go leiṫ caiṫte nuair do ġlanas Droiċead na Glaise Duiḃe.

Do ḃí teaċ an t-am sin cúpla céad slat soir ó Ḋroiċead na Glaise Duiḃe, le hais an ḃótair ar ṫaoiḃ do láiṁe deise ag tarraing ar an Sgríḃ ḋuit. Ba ṁinic roiṁe sin do ċonnacas sean-ḃean ina seasaṁ i ndoras an tiġe sin, aċt ní raiḃ aon aiṫne agam uirṫi, ná níor ċuir sí cainnt ná caidéis riaṁ orm. Bean árd caol do ḃí innti, a cloigeann ċoṁ geal leis an sneaċta, agus ḋá ṡúil duḃa, mar do ḃeaḋ ḋá aiḃleoig, ar lasaḋ ina ceann. Ba bean í do ċuirfeaḋ sgannraḋ orm dá gcasfaiḋe ḋom i n-áit uaigniġ de ṡiuḃal oiḋċe í. Sgaiṫte do ḃíoḋ sí ag cniotáil nó ag cárdáil agus í ag crónán ós íseal di féin; aċt 'sé an rud is mó do ḃíoḋ sí do ḋéanaṁ nuair do ġaḃainn-se an bealaċ, ina seasaṁ sa doras agus ag breaṫnuġaḋ uaiṫi soir is anoir an bóṫar go díreaċ is dá mbeaḋ sí ag fanṁaint le duine éigin do ḃeaḋ amuiġ uaiṫi agus í ag súil leis a ḃaile.

Do ḃí sí ina seasaṁ ann an ṁaidin sin mar ba ġnáṫaċ léiṫi, a láṁ ar a súiliḃ aici, agus í ag breaṫnuġaḋ uaiṫi soir an bóṫar. Nuair do ċonnaic sí mise ag dul ṫairsti, do sméid sí a ceann orm. Do ċuaḋas anonn ċuici.

"An ḃfeiceann tú duine ar biṫ ag tiġeaċt anoir an bóṫar?" ar sise.

"Ní feicim," arsa mise.

"Ċeap mé go ḃfaca mé duine eicint. Ní féidir go ḃfuil mé ag dul amuġa. Féaċ, naċ ṡin fear óg ag déanaṁ orainn anoir?" ar sise.

"Deaṁan a ḃfeicim-se de," arsa mise. "Níl duine ar biṫ idir an spota 'na ḃfuilmid agus casaḋ an ḃóṫair."

"Ḃí mé ag dul amuġa mar sin," ar sise. "Níl m'aṁarc ċoṁ maiṫ agus a ḃí lá. D'ḟaċtas dom go ḃfaca mé ag tiġeaċt é. Níl a ḟios agam céard tá 'ġá ċoingḃeáil."

"Cia tá amuiġ uait?" adeirim féin.

"Mo ṁac atá amuiġ uaim," ar sise.

"Ḃfuil sé i ḃfad amuiġ?"

"Ar maidin indiu a d'imṫiġ sé go hUaċtar Árd."

"Aċt, ar ndóiġ, ní ḟéadfaḋ sé ḃeiṫ annso go fóill," arsa mise. "Ṡílfeá gur'b ar éigin a ḃeaḋ sé i nUaċtar Árd faoi so, agus a ḋíċeall a ḋéanaṁ, munab ar traen na maidne a d'imṫiġ sé ó'n Teaċ Dóiġte."

"Céard so tá mé a ráḋ?" ar sise. "Ní indiu a d'imṫiġ sé aċt indé,—nó atruġaḋ **indé**, b'ḟéidir. . . . Tá mé ag cailleaḋ mo ṁeaḃraċ."

"Má's ar an traen atá sé ag tiġeaċt," arsa

mise, "ní ḃéiḋ sé annso go ceann cúpla uair fós."

"Ar an traen?" ar sise. "Cia an traen?"

"An traen a ḃíos ag an Teaċ Dóiġte ag a dó-ḋéag."

"Níor ḋuḃairt sé focal i ngeall ar traen," ar sise. "Ní raiḃ aon traen ag tiġeaċt ċoṁ fada leis an Teaċ Dóiġte inḋé."

"Naċ ḃfuil traen ag tiġeaċt go dtí an Teaċ Dóiġte le na bliaḋantaiḃ?" arsa mise, agus iongnaḋ mór orm. Ní tug sí aon ḟreagra orm, áṁ. Do ḃí sí ag breaṫnuġaḋ soir an bóṫar arís. Ṫáinig sórt sgannruiġte orm roimpi agus do ḃíos ar tí bailiġte liom.

"Má ḟeiceann tú ar an mbóṫar é," ar sise, "abair leis deifir a ḋéanaṁ."

"Níl aon aiṫne agam air," arsa mise.

"D'aiṫneoċtá go réiḋ é. 'Sé an buaċaill is sgafánta ar an bpobal é. Sguraċ óg lúṫṁar, agus é leigte déanta. Tá cloigeann bán air mar atá ort-sa, agus súile glasa aige . . . . mar a ḃí ag a aṫair. Báiníní atá sé a ċaiteaṁ."

"Má ḟeicim é," arsa mise, "innseoċaiḋ mé ḋó go ḃfuil tú ag fanaċt leis."

"Déan, a ṁaicín," ar sise.

Leis sin do bogas liom soir agus d'ḟágas ina seasaṁ sa doras í.

. . . . . .

Do ḃí sí ann i gcoṁnaiḋe agus mé ag dul a baile cúpla uair ina ḋiaiḋ sin agus an t-ualaċ cíbe ar an gcárr agam.

"Níor táinig sé fós?" arsa mise léiṫi.

"Níor táinig, a ṁúirnín. Ní faca tusa é?"

"Ní facas."

"Ceal naċ bfacais? Ní' mé beo céard d'éirig ḋó."

Ḃí goṫaḋ báistiġe ar an lá.

"Gaḃ isteaċ go mbíḋ an múr tart," ar sise. "Is annaṁ a ḃíos cuideaċta agam."

D'ḟágas an t-asal agus an cáipín ar an mbótar agus do ċuaḋas isteaċ sa teaċ

"Suiḋ agus ól cupán bainne," ar sise.

Do ṡuiḋeas ar an mbinnsín sa gclúid, agus ṫug sí deoċ ḃainne agus ruainne aráin dom. Do ḃíos ag ḃreaṫnuġaḋ tart timċeall an tiġe an faid is do ḃíos ag iṫe agus ag ól. Do ḃí caṫaoir i n-aice leis an teine agus léine ġeal agus culaiḋ éadaiġ leagṫa uirṫi.

"Tá siad so réiḋ agam len' agaiḋ nuair a tiocfas sé," ar sise. "Niġ mé na báiníní inḋé tar éis imṫeaċta ḋó,—ní heaḋ, aṫruġaḋ inḋé—níl a ḟios agam i gceart cia an lá ar niġ mé iad; aċt ar ċuma ar biṫ béiḋ siad glan tirim roiṁe nuair a tiocfas sé . . . Cia hainm tú féin?" ar sise go hobann tar éis sgataiṁ di ina tost.

D'innseas di.

"Muire, mo ġráḋ tú!" ar sise. "An t-ainm ceanann céadna is a ḃí—a-a-a-atá—ar mo ṁac féin. Cia leis tú?."

D'innseas di.

"Agus an ndeir tú liom gur mac le Seaġán Ḟéiċin tú?" ar sise. "Ḃí t'aṫair sa teaċ ósta i nUaċtar Árd an oiḋċe úd-an. . . ." Do stop sí go hobann leis sin, agus táinig aṫruġaḋ éigin uirti. Do ċuir sí a láṁ ar a cloigeann. Do ċeapfá gur buille do buaileaḋ uirti. Do ṡuiḋ sí os comair na teine annsin agus d'ḟan sí ar feaḋ sgataiṁ ag féaċaint roimpi isteaċ i gcroiḋe na teine. Ba ġearr gur tosnuiġ sí 'gá bogaḋ féin anonn 's anall os cionn na teine agus ag crónán nó ag caoineaḋ ós íseal. Níor tuigeas na focla i gceart, nó dob' fearr liom a ráḋ naċ ar na foclaiḃ do ḃíos ag cuiṁniuġaḋ aċt ar an gceol. Connactas dom go raiḃ uaigneas na gcnoc i n-aṁ marḃta na hoiḋċe, nó uaigneas na huaiġe nuair naċ gcorruiġeann innti aċt na cnuṁa, san gceol sin. So iad na focla de réir mar do ċualas óm' aṫair ina ḋiaiḋ sin iad:

"Brón ar an mbás, 'sé ḋuḃ mo ċroiḋe-se,
D'ḟuaduiġ mo ġráḋ is d'ḟág mé claoiḋte,
Gan caraid gan compánaċ fá ḋíon mo ṫiġe-se
Aċt an léan so im' lár, is mé ag caoineaḋ.

"Ag gaḃail an tsléiḃe ḋom tráṫnóna
Do laḃair an éanlaiṫ liom go brónaċ,
Do laḃair an naosg binn 's an crotaċ glórach
Ag faisnéis dom gur éag mo stórach.

"Do ġlaoiḋ mé ort is do ġlór ní ċualas,
Do ġlaoiḋ mé arís is freagra ní ḃfuaras,
Do ṗóg mé do ḃéal, is a Ḋia nárḃ' ḟuar é!—
Oċ, is fuar í do leaba sa gcillín uaigneaċ.

"'S a uaiġ fód-ġlas 'na ḃfuil mo leanaḃ,
A uaiġ ċaol ḃeag, ó's tú a leaba,
Mo ḃeannaċt ort, 's na mílte beannaċt
Ar na fódaiḃ glasa atá os cionn mo ṗeata.

"Brón ar an mbás, ní féidir a ṡéanaḋ,
Leagann sé úr is críon le ċéile,—
'S a ṁaicín ṁánla, is é mo ċéasaḋ
Do ċolainn ċaoṁ ḃeiṫ ag déanaṁ créafóig!

Nuair do ḃí sé sin críoċnuiġte aici do lean sí 'gá bogaḋ féin anonn 's anall agus ag caoineaḋ go hiseal. B'uaigneaċ an áit é ḃeiṫ sa teaċ iargcúlta úd agus gan de ċoṁluadar agat aċt an tsean-ḃean aonraic úd ag caoineaḋ go cuṁaċ di féin cois na teine. Táinig faitċíos agus uaigneas orm agus d'éiriġeas im' ṡeasaṁ.

"Tá sé i n-am agam ḃeiṫ ag dul a ḃaile," arsa mise. "Tá an tráṫnóna ag glanaḋ."

"Gaḃ i leiṫ," ar sise liom.

Do ċuadas anonn ċuici. Do leag sí a dá láiṁ go mín ar mo ċloigeann agus do ṗóg sí clár m'éadain.

"Ar ċoiṁriġe Dé ḋuit, a ṁaicín," ar sise. "Go leigiḋ sé anaċain na bliaḋna tart agus go méaduiġiḋ sé sóġ agus sonas na bliaḋna agat-sa agus ag do ċoṁluadar."

Leis sin do leig sí uaiṫi mé. D'ḟágas an teaċ agus do ġreadas liom a ḃaile.

. . . . .

"Cá raiḃ tú nuair a rug an múr báistiġe ort, a Ċóilín?" arsa mo ṁáṫair liom an oiḋċe sin. "Ní dearna sé aon ḃríġ."

"D'ḟan mé 'tiġ na sean-ṁná úd an taoḃ ṫoir de Ḃroiċead na Glaise Duiḃe," arsa mise. "Ḃí sí ag cainnt liom i dtaoiḃ a mic. Tá sé i nUaċtar Árd le cúpla lá, agus níl a ḟios aici 'tuige nár ṫáiniġ sé a ḃaile roiṁe so."

D'ḟéaċ m'aṫair anonn ar mo ṁáṫair.

"An Ḃean Ċaointe," ar seisean.

"Cia hí féin?" adeirim-se.

"An Ḃean Ċaointe," arsa m'aṫair. "Múirne na gCaoineaḋ."

"'Tuige ar tugaḋ an t-ainm sin uirṫi?" arsa mise.

"I ngeall ar na caointiḃ ḃíos sí a ḋéanaṁ," d'ḟreagair m'aṫair. "'Sí an ḃean ċaointe is mó cáil i gConamara ná i nDúṫaiġ Ṡeoiġe í. Cuirtear fios uirṫi i gcoṁnaiḋe nuair a cailltear duine. 'Sí a ċaoin m'aṫair-se, agus tá seans gurab í a ċaoinfeas mé féin. Aċt, go ḃfóiriḋ Dia uirṫi, is iad a mairḃ féin ḃíos sí a ċaoineaḋ i gcoṁnaiḋe, is cuma cia an corp ḃíos sa teaċ."

"Agus céard tá a mac a ḋéanaṁ i nUaċtar Árd?" arsa mise.

"Cailleaḋ a mac fiċe bliaḋain ó soin, a Ċóilín," arsa mo ṁáṫair.

"Níor cailleaḋ 'ċor ar biṫ é," arsa m'aṫair, agus agaiḋ an-duḃ air. "MARḂUIĠEAḊ é."

"Cia ṁarḃuiġ é?"

Is annaṁ do ċonnacas m'aṫair agus fearg air, aċt b'uaṫḃásaċ í a ċuid feirge nuair d'éiriġeaḋ sí dó. Do ḃain sé geit asam nuair do labair sé arís, do ḃí sé ċoṁ borb sin.

"Cia ṁarḃuiġ do sean-aṫair féin? Cia ḃain an fuil dearg as guailniḃ mo sean-ṁáṫar-sa le lasg? Cia ḋéanfaḋ é aċt na Gaill? Mo ṁallaċt ar ——"

D'éiriġ mo ṁáṫair agus do ċuir sí a láṁ le n-a ḃéal.

"Ná tabair do ṁallaċt d'aon duine, a Ṡeaġáin," ar sise. Do ḃí mo ṁáṫair ċoṁ carṫannaċ sin nár ṁaiṫ léiṫi an droċ-focal do ċaiteaṁ leis an diabal féin. Creidim go raiḃ truaiġe aici ina croiḋe do Ċáin, agus do Iúdás, agus do Ḋiarmaid na nGall. "Tá sé i n-am againn an Paidrín a ráḋ," ar sise. "Innseoċaiḋ t'aṫair duit i ngeall ar Ċóilín Ṁúirne oiḋċe eicint eile."

"A aṫair," arsa mise agus sinn ag dul ar ar nglúnaiḃ, "cuireaḋ muid paidir le anam Ċóilín anoċt."

"Cuirfimid sin, a ṁaicín," arsa m'aṫair go mín.

II

Oiḋċe áirneáin san ngeiṁreaḋ do ḃí ċugainn d'innis m'aṫair sgéal Ṁúirne ḋúinn ó ṫús deireaḋ. Is maiṫ is cuiṁin liom é ina ṡuiḋe i lóċrann na teine, fear leaṫan-ġuailneaċ aċt é beagán crom-ṡlinneánaċ, a ċuid gruaige ag liaṫaċain, ruic i gclár a éadain, féaċain ḃrónaċ ina ṡúiliḃ. Do ḃí sé ag cur caoi ar ṡean-tseol an oiḋċe sin, agus do ḃíos-sa ar mo ġlúnaiḃ le n-a ais i a-ainm 's a ḃeiṫ ag cuidiuġaḋ leis. Do ḃí mo ṁáṫair agus mo ḋeirḃṡiúraċa ag sníoṁaḋ ḃréidín. Do ḃí Seaġáinín sínte ar a aġaiḋ ar an urlár agus é i ngreim i leaḃar. Aċt ba ḃeag í a áird ar an leaḃar céadna, mar is é an caiteaṁ aimsire do ḃí aige ḃeiṫ ag cur dinglise i mbonnaiḃ mo ċos-sa agus ag baint corr-liomóige as mo ċolpaiḃ; aċt de réir mar do ḃog m'aṫair amaċ sa sgéal do ċaiṫ Seaġáinín uaiḋ a ċuid leibideaċta agus ba ġearr go raiḃ sé ag éisteaċt lem' aṫair ċoṁ aireaċ le duine. Ba ḋeacair gan éisteaċt lem' aṫair nuair d'innseaḋ sé sgéal mar sin cois teallaiġ. Ba ḃinn an sgéalaiḋe é. Is minic do ċeapainn go raiḃ ceol ina ġlór; ceol íseal uaigneaċ mar atá i n-andord an orgáin i n-árd-teampall na Tuama.

Tá sé fiċe bliaḋain caitte, a Ċóilín (arsa m'aṫair), ó'n oiḋċe a raiḃ mé féin agus Cóilín

Ṁúirne (go nḋéanaiḋ Dia grás ḋó) agus triúr nó ceatrar eile de na coṁursanaiḃ i dtig ósta an Neaċtanaiġ i nUaċtar Árd. Ḃí aonaċ ar an mbaile an lá céadna agus ḃí muid ag ól gloine roiṁ an bótar a ḃaile a tabairt orainn féin. Ḃí ceatrar nó cúigear ann ó'n gCeatraṁaḋ Ruaḋ agus ó Ḋútaiġ Ṡeoiġe agus seisear nó mór-ḟeisear de ṁuinntir an ḃaile ṁóir. Táiniġ strainséara isteaċ, fear caol duḃ naċ raiḃ aitne ag aon duine air. Ġlaoiḋ sé ar gloine.

“Ar ċuala siḃ, a ḋaoine,” ar seisean linn agus é ag ól linn, “go ḃfuil an tiġearna le teaċt a ḃaile anoċt?”

“Cia an gnaite atá ag an diaḃal annso?” arsa duine eicint.

“Droċ-obair atá faoi, mar is gnátaċ leis,” ars' an fear duḃ. “Tá seaċt muiriġin le cur as a seilḃ aige.”

“Cia tá le cur amaċ?” arsa duine againne.

“Sean-Tomás Ó Droiġneáin ó'n nGleann,—deirtear liom go ḃfuil an duine boċt ag faġáil ḃáis, aċt is ar taoiḃ an ḃótair geoḃfas sé bás mura bfuil ag Dia,” ar seisean; “fear de ṁuinntir Ċonaire a bfuil botán aige an taoḃ so de Loċ Simdile; Mainíneaċ ó Ṡnáṁ Bó; beirt i nEanaċ Ṁeadoin; bean eicint ar ċeann de na hoileáin; agus Antoine Ó Griallġais ó Ċamus Ioċtair.”

"Tá bean Antoine ag iomċur cloinne," adeir Cuimín Ó Niaḋ.

"Ní ċosnóċaiḋ sé sin í, an créatúir," ars' an fear duḃ. "Ní hí an ċéad bean as an dúṫaiġ so a rug a naoiḋeanán cois ċlaiḋe an ḃóṫair."

Ní raiḃ focal as duine ar biṫ againn.

"Cia an sórt fir atá ionnaiḃ," ars' an fear duḃ, "ní an fir atá ionnaiḃ 'ċor ar biṫ? Rugaḋ is tóigeaḋ mise i dtaoiḃ tíre, agus m'focal diḃ naċ leigfeaḋ fir na háite sin d'arm Ṡasan fré ċéile seaċt muiriġin a ċaiṫeaṁ amaċ ar an mbóṫar gan fios aca cia an fáṫ. Ḃfuil faitċíos oraiḃ roiṁ an ḃfear atá ag teaċt annso anoċt?"

"Is furusta caint a ḋéanaṁ," adeir Cuimín, "aċt cia an ċaoi is féidir linne stopaḋ a ċur leis an mbodaċ?"

"É 'ṁarḃuġaḋ anoċt," ars' an guṫ taoḃ ṫiar díom. Baineaḋ geit as gaċ duine. Ṫionntuiġ mé féin tart. Baḋ é Cóilín Ṁúirne a laḃair. Ḃí a dá súil ag lonnraḋ ina ċeann, lasair ina leiceann, agus an cloigeann croċta go hárd aige.

"Fear a laḃair annsin, cibé ainm is sloinneaḋ é," ars' an strainséara. Ċuaiḋ sé anonn is rug sé greim láiṁe ar Ċóilín. "Ól gloine liom," ar seisean.

D'ól Cóilín an gloine. Níor laḃruiġeaḋ a tuilleaḋ.

"Tá sé i n-am againn beiṫ ag giorruġaḋ an ḃóṫair," arsa Cuimín tar éis sgaṫaiṁ ḃig.

Ḃogamar linn. Ṫugamar bóṫar an baile orainn féin. Ḃí an oiḋċe duḃ. Ní raiḃ fonn cainnte ar ḋuine ar biṫ againn. Nuair ṫáinig muid go dtí ceann na sráide ṡeas Cuimín i lár an ḃóṫair.

"Cá ḃfuil Cóilín Ṁúirne?" ar seisean.

Níor airiġ muid uainn é gur laḃair Cuimín. Ní raiḃ sé sa gcoṁluadar.

Ċuaiḋ mé féin ar ais go dtí an teaċ ósta. Ní raiḃ Cóilín ann. Ċeisniġ mé fear an tsiopa. Duḃairt sé gur ḟág Cóilín agus an fear duḃ an siopa le ċéile cúig nóimeat tar éis imṫeaċt ḋúinne. Ċuarduiġ mé an baile mór. Ní raiḃ sgéal ná sguan faoi Ċóilín i n-áit ar biṫ. D'ḟág mé an baile mór agus lean mé na fir eile. Ḃí súil agam go mb'ḟéidir go mbeaḋ sé ar faġáil roṁam. Ní raiḃ, ná a tuairisg.

Ḃí sé an-ḟada san oiḋċe nuair a sroiċ muid Droiċeaḋ na Glaise Duiḃe. Ḃí solus i dtiġ Ṁúirne. Ḃí Múirne féin ina seasaṁ sa doras.

"Dia ḋiḃ, a ḟearaiḃ," ar sise ag gaḃáil tairsti ḋúinn. "Ḃfuil Cóilín liḃ?"

"Níl, muis'," arsa mise. "D'fan sé 'nar ndiaiḋ i nUaċtar Árd."

"Ar ḋíol sé?" ar sise.

"Ḋíol, go maith," arsa mise. "'Ċuile seans go ḃfanfaiḋ sé ar an mbaile mór go maidin. Tá an oiḋċe duḃ agus fuar innti féin. Nach mbeaḋ sé ċoṁ maith agat dul isteaċ agus luiġe síos?"

"Ní fiú dom," ar sise. "Fanfaiḋ mé im' suiḋe go dtigiḋ sé. Go luataiḋ Dia liḃ."

D'imtiġ linn. Ḃí mar ḃeaḋ ualaċ ar mo ċroiḋe. Ḃí fiatċíos orm go raiḃ rud eicint tar éis baint de Ċóilín. Ḃí droċ-aiṁreas agam ar an ḃfear duḃ úd . . . Luiġ mé ar mo leabaiḋ tar éis teaċt a ḃaile dom, aċt níor ċodail mé.

Maidin lá ar n-a ḃárach ḃí mé féin agus do ṁátair ag ite breicfeasta nuair a baineaḋ an laiste de'n doras, agus isteaċ le Cuimín Ó Niaḋ. Ní raiḃ tarraingt na hanála ann.

"Cia an sgéal atá leat, a ḋuine?" arsa mise.

"Droċ-sgéal," ar seisean. "Marḃuiġeaḋ an tiġearna aréir. Fríot ar an mbótar é míle taoḃ toir d'Uaċtar Árd agus piléar trí n-a ċroiḋe. Ḃí an t-arm i dteaċ Ṁúirne ar maidin ag tóraiḋeaċt Ċóilín, aċt ní raiḃ sé ann. Níor ṫáiniġ sé a ḃaile fós. Deirtear gurab eisean

a ṁarḃuiġ an tiġearna. Is cuiṁneaċ leat na focla aduḃairt sé aréir?"

Léim mé im' ṡeasaṁ agus amaċ an doras liom. Amaċ liom an bóṫar agus soir go dtí teaċ Ṁúirne. Ní raiḃ roṁam aċt í féin. Ḃí trosgán an tiġe trí n-a ċéile san áit a raiḃ an t-arm ag cuartuġaḋ. D'éiriġ Múirne ina seasaṁ nuair a ċonnaic sí isteaċ an doras mé.

"A Ṡeaġáin Uí Ċonaire," ar sise, "ar son Dé na trócaire agus innis dom cá ḃfuil mo ṁac. Ḃí tusa i n-éinḋiġ leis. 'Tuige naċ ḃfuil sé ag teaċt a ḃaile ċugam?"

"Ḃíoḋ foiġid agat, a Ṁúirne," arsa mise. "Tá mé ag dul go hUaċtar Árd ar a tóir."

Ḃuail mé an bóṫar. Ag dul isteaċ ar sráid Uaċtair Áird dom, ċonnaic mé an sluaġ mór daoine. Ḃí an droiċead, agus an tsráid os comair teaċ an ṗobail, duḃ le daoiniḃ. Ḃí daoine ag déanaṁ ar an spota ó ġaċ uile áird. Aċt, rud a ċuir uaṁan ar mo ċroiḋe, ní raiḃ fuaim ar an gcruinniuġaḋ uaṫḃásaċ sin daoine, aċt súile 'ċuile ḋuine aca greamuiġte i sgata beag a ḃí i gceart-lár an ċruinniġte. Luċt airm a ḃí sa sgata beag sin, cótaí duḃa agus cótaí dearga orṫa, agus gunnaí agus claiḋṁte ina láṁaiḃ; agus i measg na gcótaí duḃ agus na gcótaí dearg ċonnaic mé buaċaill tuaiṫe agus

báiníní air. Cóilín Ṁúirne a ḃí ann agus é gaḃta ag an arm. Ḃí éadan an ḃuaċalla boiċt ċoṁ bán le mo léine, aċt ḃí an ceann áluinn croċta go huaiḃreaċ aige, agus níor ceann claḋaire an ceann sin.

Tugaḋ go dtí an ḃearaic é agus an sluaġ sin dá ṫionnlacain. Tugaḋ go Gailliṁ an oiḋċe sin é. Cuireaḋ faoi ṫriail é an ṁí a ḃí ċugainn. Mionnuiġeaḋ go raiḃ sé sa teaċ ósta an oiḋċe úd. Mionnuiġeaḋ go raiḃ an fear duḃ ag cur síos ar na tiġearnaiḃ talṁan. Mionnuiġeaḋ gur ḟuagair sé go mbeaḋ an tiġearna ag teaċt an oiḋċe sin le daoine a ċaiteaṁ amaċ as a seilḃ lá ar n-a ḃáraċ. Mionnuiġeaḋ go raiḃ Cóilín Ṁúirne ag éisteaċt go haireaċ leis. Mionnuiġeaḋ gur duḃairt Cóilín na focla úd, “ é 'ṁarḃuġaḋ anoċt,” nuair aduḃairt Cuimín Ó Niaḋ “ cia an ċaoi is féidir corp a ċur leis an mbodaċ ? ” Mionnuiġeaḋ gur ṁol an fear duḃ é as uċt na focla sin a ráḋ, gur ċrait sé láṁ leis, gur ól siad gloine le ċéile. Mionnuiġeaḋ gur ḟan Cóilín sa tsiopa tar éis imṫeaċt do ṁuinntir Ros na gCaoraċ, agus gur ḟág sé féin agus an fear duḃ an siopa le ċéile cúig nóimeat ina ḋiaiḋ sin. Ṫáinig pílear annsin agus ṁionnuiġ sé go ḃfaca sé Cóilín agus an fear duḃ ag fágáil an baile ṁóir agus naċ é

bóṫar Ros na gCaorac tugadar orta féin aċt bóṫar na Gaillime. Ar a hoċt a ċlog d'ḟágadar an baile mór. Ag leaṫ-uair tar éis a hoċt caiteaḋ urċur leis an tiġearna ar ḃóṫar na Gaillime. Ṁionnuiġ pílear eile gur ċuala sé torann an urċuir. Ṁionnuiġ sé gur rit sé go ḋtí an áit agus ag druidim leis an áit dó go ḃfaca sé beirt fear ag baint as 'sna fásgaiḃ. Duine caol a b'eaḋ duine aca agus é gléasta mar ḃeaḋ duine uasal. Buaċaill tuaiṫe a ḃí sa ḃfear eile.

"Cia an sórt éadaċ a ḃí an buaċaill tuaiṫe a ċaiteaṁ?" ars' an dliġeaḋóir.

"Culaiḋ ḃáinín," adeir an pílear.

"Arḃ' ṡin é an fear a ċonnaic tú?" ars' an dliġeaḋóir, ag síneaḋ a ṁéir ċuig Cóilín.

"Déarfainn gurab é."

"An mionnuiġeann tú gurab é?"

Níor labair an pílear ar feaḋ sgataiṁ.

"An mionnuiġeann tú gurab é?" ars' an dliġeaḋóir arís.

"Ṁionnuiġim," ars' an pílear. Ba ḃáine éadan an pílir an nóimeat sin 'ná éadan Ċóilín féin.

Ṁionnuiġ cuid againne annsin nár ċait Cóilín urċur as gunna riaṁ; go mbaḋ buaċaill macánta mánla é naċ ngortóċaḋ cuileog dá

mbeaḋ neart aige air. Ṁionnuiġ an sagart pobail go raiḃ aiṫne aige ar Ċóilín ó'n lá baist sé é, gurb' é a ḃaraṁail naċ nḋearna sé peacaḋ riaṁ, agus naċ gcreiḋfeaḋ sé ó ḋuine ar biṫ go marḃóċaḋ sé fear. Ní raiḃ maiṫ ḋúinn ann. Ní raiḃ aon ḃríġ in ar bfaiḋnaise i n-aġaiḋ fiaḋnaise na bpílear. Tugaḋ breiṫ an ḃáis ar Ċóilín.

Ḃí a ṁáṫair sa láṫair ar feaḋ na haimsire ar fad. Níor labair sé focal ó ṫús deireaḋ, aċt a ḋá súil greamuiġṫe i nḋá ṡúil a mic agus a ḋá láiṁ fáisgṫe le ċéile faoi n-a seál.

"Ní croċfar é," arsa Múirne an oiḋċe sin. "Ġeall Mac Dé dom naċ gcroċfar é."

Cúpla lá ina ḋiaiḋ sin ċualamar naċ gcroċfaiḋe Cóilín, gurab aṁlaiḋ do maiṫeaḋ a anam ḋó i ngeall ar a beiṫ ċoṁ óg is do ḃí, aċt go gcoingḃeoċaiḋe sa bpríosún é ar feaḋ a ṡaoġail.

"Ní coingḃeoċar," arsa Múirne. "A Íosa," adeireaḋ sí, "ná leig ḋóiḃ mo ṁaicín a ċoingḃeáil uaim."

Is miorḃailteaċ an ḟoiġid a ḃí ag an mnaoi sin agus an ṁuinġin a ḃí aici as Mac Dé. Is miorḃailteaċ an creiḋeaṁ agus an ḋóċas agus an ḟoiġid ḃíos ag na mnáiḃ.

Ċuaiḋ sí go ḋtí an sagart pobail. Duḃairt sí leis, dá sgríoḃfaḋ sé go ḋtí muinntir Ḃaile

Áṫa Cliaṫ ag iarraiḋ orṫa Cóilín a leigean amaċ ċuici, gur cinnte go leigfiḋe amaċ é.

“Ní eiteoċaiḋ siad tusa, a Aṫair,” ar sise.

Duḃairt an sagart naċ mbeaḋ maiṫeas ar biṫ i sgríoḃaḋ, naċ dtiuḃraiḋe aon áird ar a litir; aċt go raċaḋ sé féin go Baile Áṫa Cliaṫ agus go labróċaḋ sé leis na daoiniḃ móra agus go mb'ḟéidir go dtiocfaḋ maiṫeas eicínt as. Ċuaiḋ. Ḃí Múirne lán-ċinnte go mbeaḋ a mac a ḃaile ċuici faoi ċeann seaċtṁaine nó ḋó. Ḋeasuiġ sí an teaċ roiṁe. Ċuir sí aol air í féin, istiġ is amuiġ. Ċuir sí beirt ċoṁursan ag cur dín nua air. Sníoṁ sí áḃar culaiḋ nua éadaiġ ḋó, ḋaṫuiġ sí an olann le n-a láṁaiḃ féin, ṫug sí go dtí an figeadóir í, agus rinne sí an ċulaiḋ nuair ṫáinig an bréidín a ḃaile.

B'ḟada linn gan an sagart ar faġáil. Sgríoḃ sé cúpla boḃta ċuig an máiġistir, aċt ní raiḃ aon ḃarr nuaiḋeaċta ins na litreaċaiḃ. Ḃí sé ag déanaṁ a ḋíċill, aduḃairt sé, aċt ní raiḃ ag éirġe leis go maiṫ. Ḃí sé ag dul ó ḋuine go duine aċt ní mórán sásaiṁ a ḃí aon duine a ṫaḃairt ḋó. Ba léir as litreaċaiḃ an tsagairt naċ raiḃ aon ḋóċas aige go bḟéadfaḋ sé aon ċeo a ḋéanaṁ. Níor ḟan aon ḋóċas ionnainne aċt an oiread. Aċt níor ċaill Múirne an ṁuinġin iongantaċ a ḃí aici as Dia.

"Tiuḃraiḋ an sagart mo ṁaicín a ḃaile leis," adeireaḋ sí.

Ní raiḃ tada ag déanaṁ imniḋe ḋi aċt faitċíos naċ mbeaḋ an ċulaiḋ nua réiḋ aici roiṁ teaċt Ċóilín. Aċt ḃí sí críoċnuiġṫe sa deireaḋ, gaċ níḋ réiḋ aici, caoi ar an teaċ agus an ċulaiḋ nua leagṫa ar ċaṫaoir os coṁair na teine, agus gan an sagart ar faġáil.

"Naċ ar Ċóilín ḃéas an t-áṫas nuair ḟeicfeas sé an slaċt atá ar an teaċ agam," adeireaḋ sí. "Naċ é ḃreaṫnóċas go galánta ag dul an bóṫar ag Aifreann Dia Doṁnaiġ agus an ċulaiḋ sin air!"

Is cuiṁneaċ liom go maiṫ an tráṫnóna ṫáinig an sagart. Ḃí Múirne ag fanaċt leis ó ṁaidin, an teaċ glan aici, agus an bord leagṫa.

"'Sé do ḃeaṫa a ḃaile," aduḃairt sí, ag teaċt isteaċ do'n tsagart. Ḃí sí ag faire ar an doras mar ḃeaḋ sí ag braiṫ ar ḋuine eicínt eile a ṫeaċt isteaċ. Aċt ḋruid an sagart an doras ina ḋiaiḋ.

"Ċeap mé gur leat féin a ṫiocfaḋ sé, a Aṫair," arsa Múirne. "Aċt, 'sé an ċaoi nár ṁaiṫ leis teaċt ar ċárr an tsagairt, ar nDóiġ. Ḃí sé cúṫail mar sin i gcoṁnaiḋe, an créatúir."

"A Ṁúirne ḃoċt," adeir an sagart, ag breiṫ ar ḋá láiṁ uirṫi," ní ṫabair dom an ḟírinne a

ċeilt ort. Níl sé ag teaċt 'ċor ar biṫ. Níor éiriġ liom tada a ḋéanaṁ. Ní éirtfeaḋ siad liom."

Ní duḃairt Múirne focal. Ċuaiḋ sí anonn agus ṡuiḋ síos ar aġaiḋ na teine. Lean an sagart anonn í agus leag a láṁ ar a gualainn.

" A Ṁúirne," adeir sé, mar sin.

" Leig dom féin, a Aṫair, go fóillín," ar sise. " Go gcúitiġiḋ Dia agus a Ṁáṫair leat a ndearna tú ḋom. Aċt leig dom féin go fóill. Ċeap mé go dtiubrtá a baile ċugam é, agus is mór an buille orm gan a teaċt."

D'ḟág an sagart léiṫi féin í. Ċeap sé nár ċaḃair a beiṫ léiṫi go mbeaḋ pian an ḃuille sin maoluiġṫe.

An lá ar n-a ḃáraċ ḃí Múirne ar iarraiḋ. Tásg ná tuairisg ní raiḃ ag éinne uirṫi. Focal ná fáirnéis níor ċualamar fúiṫi go ceann ráiṫe. Ċeap cuid againn go mb'féidir gurab as a céill a ċuaiḋ an créatúir agus bás uaigneaċ a teaċt uirṫi i log sléiḃe eicínt nó a báṫaḋ i bpoll móna. Ċuartuiġ na comurrsain na cnuic máġcuairt, aċt ní raiḃ a rian le feiceál.

Tráṫnóna áiṫrid ḃí mé féin ag baint fataí san ngarrḋa nuair a ċonnaic mé an ḃean aonraic ag déanaṁ orm isteaċ an bóṫar. Ḃean árd ċaol. An cloigeann croċta go maiṫ aici. Siubal mór

fúiti. “Má tá Múirne Ní Ḟiannaċta beo,” adeirim-se liom féin, “is í atá ann.” Ḃaḋ í, 'd eile. Síos liom go bótar.

“'Sé do ḃeata a ḃaile, a Ṁúirne,” adeirim léiti. “Ḃfuil aon sgéal leat?”

“Tá, a ṁainín,” ar sise, “sgéal mait. Ċuaiḋ mé go Gaillim. Ċonnaic mé Goḃarnor an ṗríosúin. Duḃairt sé liom nać ḃféadfaḋ sé aon ḃlas a ḋéanaṁ, gurab iad muinntir Ḃaile Áta Cliat d'ḟéadfaḋ a leigean amać as an bpríosún má ḃí a leigean amać le fagáil. D'imtiġ mé orm go Ḃaile Áta Cliat. A Ṫiġearna, nać iomḋa bótar cruaiḋ cloċać a siuḃail mé, is nać iomḋa baile mór breaġ a ċonnaic mé sul ar táinig mé go Ḃaile Áta Cliat. “Nać mór an tír í Éire,” adeirinn liom féin 'ċuile tráṫnóna nuair a hinnsiġtí dom go raiḃ an oiread so de ṁíltiḃ le siuḃal agam sul a bfeicfinn Ḃaile Áta Cliat. Aċt, buiḋeaċas mór le Dia agus leis an Maiġdin Ġlórṁair, siuḃail mé isteaċ ar sráid Ḃaile Áta Cliat sa deireaḋ, tráṫnóna fuar fliuċ. Fuair mé lóistín. Maidin lá ar n-a ḃárać ċuir mé tuairisg an Ċaisleáin. Cuireaḋ ar an eolas mé. Ċuaiḋ mé ann. Ní leigfiḋe isteaċ mé i dtosać, aċt ḃí mé leo go ḃfuair mé cead cainnte le fear eicint. Ċuir seisean go fear eile mé, fear a

ḃí ní b'aoirde 'ná é féin. Ċuir seisean go fear eile mé. Duḃairt mé leo uilig gur ṫeastuig uaim Lord Leifṫenant na Bainríogna a feiceál. Ċonnaic mé sa deireaḋ é. D'innis mé mo sgéal dó. Duḃairt sé liom nać ḃféadfaḋ sé aon ċeo a ḋéanaṁ. Ṫug mé mo ṁallaċt do Ċaisleán Ḃaile Áṫa Cliaṫ agus amaċ an doras liom. Ḃí punnta i mo ṗóca agam. Ċuaiḋ mé ar ḃord luinge agus maidin lá ar n-a ḃárac ḃí mé i Liberpúl Ṡasan. Ṡiubail mé bóiṫre fada Ṡasan ó Liberpúl go Lonndain. Nuair a ṫáinig mé go Lonndain d'iarr mé eolas Caisleáin na Bainríogna. Cuireaḋ ar an eolas mé. Ċuaiḋ mé ann. Ní leigfiḋe isteaċ mé. Ċuaiḋ mé ann 'ċuile lá ag súil go ḃfeicfinn an Ḃainríogan ag teaċt amaċ. Ṫar éis seaċtṁaine ċonnaic mé ag teaċt amaċ í. Ḃí saigdiúirí agus daoine móra tart timċeall uirṫi. Ċuaiḋ mé anonn go dtí an Ḃainríogain roiṁ ḋul isteaċ sa gcóiste di. Ḃí páipéar a sgrioḃ fear i mBaile Áṫa Cliaṫ dom i mo láiṁ. Rug oifigeaċ orm. Laḃair an Ḃainríogain leis agus leig sé uaiḋ mé. Laḃair mé leis an mBainríogain. Níor ṫuig sí mé. Ṡín mé an páipéar ċuici. Ṫug sí an páipéar do'n oifigeaċ agus léiġ sé é. Sgrioḃ sé focla eicint ar an bpáipéar agus ṫug sé ar ais dom é. Laḃair an Ḃainríogain le mnaoi eile a ḃí i

n-éinḟeaċt léiṫi. Ṫarraing an ḃean píosa coróineaċ amaċ agus ṫug dom é. Ṫug mé an píosa coróineaċ ar ais di, agus duḃairt mé naċ airgead a ḃí uaim aċt mo ṁac. Rinne siad gáire. 'Sé mo ḃaraṁail nár ṫuig siad mé. Ṫaisbeán mé an páipéar dóiḃ arís. Leag an t-oifigeaċ a ṁéar ar na focla a ḃí sé tar éis sgríoḃṫa. D'uṁluig mé do'n Ḃainríoġain agus d'imṫig liom. Léig fear dom na focla a sgríoḃ an t-oifigeaċ. 'Sér'd a ḃí ann go sgríoḃfaiḋe ċugam i dtaoiḃ Ċóilín gan ṁoill. Ḃuail mé an bóṫar a ḃaile annsin ag súil go mb'ḟéidir go mbeaḋ litir roṁam. Mear tú, a Ṡeaġáin," arsa Múirne ag críoċnuġaḋ a sgéil di, "an ḃfuil aon litir ag an sagart? Ní raiḃ litir ar biṫ sa teaċ roṁam ag teaċt amaċ an bóṫar ḋom aċt tá mé 'ceapaḋ gur ċuig an sagart a cuirfiḋe an litir, mar tá seans go mbeaḋ a eolas ag na daoiniḃ móra."

"Níl a ḟios agam ar ṫáinig aon litir," arsa mise. "Déarfainn nár ṫáinig, mar dá dtiocfaḋ ḃeaḋ an sagart dá innseaċt dúinn."

"Ḃéiḋ sí annso lá ar biṫ feasta," arsa Múirne. "Gaḃfaiḋ mé isteaċ ċuig an sagart ar ċuma ar biṫ, agus innseoċaiḋ mé mo sgéal dó."

Isteaċ an bóṫar léiṫi agus suas an t-árd go dtí teaċ an tsagairt. Ċonnaic mé ag dul a

ḃaile arís an oiḋċe sin í agus an dorċadas ag tuitim. Is iongantaċ mar ḃí sí 'gá taḃairt do na bonnaċaiḃ agus ar ḟuiling sí d'anró is de ċruaḋtain le ráite.

D'imtiġ seaċtṁain. Níor táiniġ aon litir. D'imtiġ seaċtṁain eile. Níor táiniġ aon litir. D'imtiġ an tríoṁaḋ seaċtṁain. Níor táiniġ aon litir. Ḃainfeaḋ sé deora as na cloċaiḃ glasa ḃeiṫ ag féaċaint ar Ṁúirne agus an imniḋe a ḃí uirti. Ḃrisfeaḋ sé do ċroiḋe a feiceál ag dul isteaċ an bóṫar ċuig an sagart gaċ uile ṁaidin. Ḃí faitċíos orainn labairt léiṫi i dtaoiḃ Ċóilín. Ḃí droċ-aiṁreas orainn. Ḃí droċ-aiṁreas ar an sagart. Duḃairt sé linn lá gur ċuala sé ó ṡagart eile i nGaillim naċ mó 'ná go maiṫ a ḃí Cóilín, gur mór a ḃí an prioṡún ag goilleaṁaint ar a ṡláinte, go raiḃ sé ag imṫeaċt as i ndiaiḋ a ċéile. Níor innsiġeaḋ an sgéal sin do Ṁúirne.

Lá aṁáin ḃí gnaiṫe agam féin de'n tsagart, agus ċuaiḋ mé isteaċ ċuige. Ḃíomar ag comráḋ sa bparlúr nuair a ċualamar coiscéim duine ar an tsráid taoḃ amuiġ. Níor buaileaḋ ar ḋoras an tiġe ná ar ḋoras an ṗárlúis, aċt isteaċ sa tseomra le Múirne Ní Ḟiannaċta agus litir ina láiṁ aici. Is ar éigin d'ḟan cainnt aici.

“Litir ó'n mBainríoġain, litir ó'n mBainríoġain!” ar sise.

Rug an sagart ar an litir. D'osgail sé í. Ṫug mé faoi deara go raiḃ a láṁ ar crit agus é dá hosgailt. Ṫáinig daṫ an ḃáis ina éadan tar éis a léiġeaḋ dó. Ḃí Múirne ina seasaṁ os a ċoṁair amaċ, a dá súil ar lasaḋ ina ceann, a béal leaṫ ar osgailt.

“Céard deir sí, a Aṫair?” ar sise. “Ḃfuil sí 'gá cur a ḃaile ċugam?”

“Ní ó'n mḃainríoġain a ṫáinig an litir so, a Ṁúirne,” ars' an sagart, ag laḃairt go mall, mar ḃeaḋ toċt eicint air, “aċt ó Ġoḃarnoir an ṗríosúin i mḃaile Áṫa Cliaṫ.”

“Agus céard deir sé? Ḃfuil sé 'gá cur a ḃaile ċugam?”

Níor laḃair an sagart go ceann nóiméid. Ḃ'ḟactas dom go raiḃ sé ag iarraiḋ cuiṁniuġaḋ ar ḟoclaiḃ eicint, agus na focla mar adéarfá ag dul uaiḋ.

“A Ṁúirne,” ar seisean sa deireaḋ, “deir sé go ḃfuair Cóilín boċt bás indé.”

Ar ċloisteál na ḃfocal sin di, pléasg Múirne ag gáiriḋe. A leiṫéid de ġáiriḋe ní ċuala mé riaṁ. Ḃí an gáiriḋe sin ag seinnm i mo ċluasaiḃ go ceann míosa ina diaiḋ sin. Rinne sí cúpla sgairt uaṫḃásaċ gáiriḋe agus annsin ṫuit sí i lagar ar an urlár.

Tugaḋ a ḃaile í agus ḃí sí ar a leabaiḋ go

ceann leaṫ-ḃliaḋna. Ḃí sí ar a meaḃair ar feaḋ na haimsire sin. Ṫáinig sí ċuici féin i nḋiaiḋ a ċéile, agus ní ċeapfaḋ duine ar biṫ go raiḃ aon ċeo uirṫi anois aċt aṁáin go sileann sí go ḃfuil a mac gan filleaḋ a ḃaile fós ó aonaċ Uaċtair Áirḋ. Ḃíonn sí ag fanaċt leis i gcoṁnaiḋe, ina seasaṁ nó ina suiḋe sa doras leaṫ an lae, agus 'ċuile níḋ réiḋ aici roiṁ a teaċt a ḃaile. Ní tuigeann sí go ḃfuil aon aṫruġaḋ ar an saoġal ó'n oiḋċe sin. Sin é an fáṫ, a Ċóilín, arsa m'aṫair liom, naċ raiḃ a fios aici go raiḃ an bóṫar iarainn ag teaċt ċoṁ fada leis an Teaċ Dóiġte. Amannta cuiṁniġeann sí uirṫi féin agus tosuiġeann uirṫi ag caoineaḋ mar ċonnaic tusa í. 'Sí féin a rinne an caoineaḋ úḋan a ċuala tú uaiṫi. Go ḃfóiriḋ Dia uirṫi, arsa m'aṫair, ag cur deiriḋ le n-a sgéal.

"Agus, a ḋeaiḋe," arsa mise, "ar ṫáinig aon litir ó'n mḂainríoġain ina ḋiaiḋ sin?"

"Níor ṫáinig, ná a ḋat."

"Mear tú, a ḋeaiḋe, an é Cóilín a ṁarḃuiġ an tiġearna?"

"Tá a fios agam naċ é," adeir m'aṫair. "Dá mbaḋ é, d'aṁdóċaḋ sé é. Tá mé ċoṁ cinnte is atá mé beo anoċt guraḃ é an fear duḃ a ṁarḃuiġ an tiġearna. Ní abraim naċ raiḃ Cóilín boċt sa láṫair."

"An rugaḋ riaṁ ar an ḃfear duḃ?" arsa mo ḋeirḃsiúr.

"Ní rugaḋ, muis'," arsa m'aṫair. "Is beag an baoġal a ḃí air."

"Cia'rḃ é an fear duḃ, meas tú, a deaide?" arsa mise.

"Creidim i láṫair Dé," arsa m'aṫair, "gur pílear ó Ċaisleán Ḃaile Áṫa Cliaṫ a ḃí ann. Ċonnaic Cuimín Ó Niaḋ fear an-ċosṁail leis ag taḃairt fiaḋnaise i n-agaiḋ buaċalla eile i dTuaim bliaḋain ina ḋiaiḋ sin."

"A deaide," arsa Seaġáinín go hobann, "nuair ḃéas mise im' ḟear, marḃóċaiḋ mé an fear duḃ sin."

"Sáḃálaiḋ Dia sinn," adeir mo ṁáṫair.

Leag m'aṫair a láṁ ar ċloigeann Ṡeaġáinín.

"B'ḟéidir, a ṁaicín," ar seisean," go mbeaḋ muid uilig ag baint teaillí-hó as an arm duḃ sul raċas cré orainn."

"Tá sé i n-am Paidrín," adeir mo ṁáṫair.

(A ĊRÍOĊ-SAN)

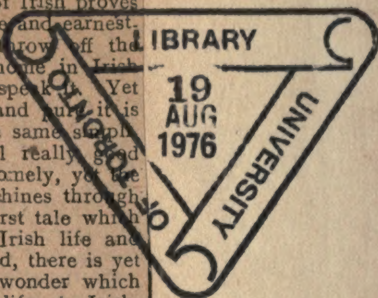

TEMPEST, PRINTER, DUNDALK.

P. H. Pearse, the founder of the Volunteer movement, is also famous as our greatest Irish educationalist, and as one of our four greatest Irish writers. His new book, "An Mhathair," is a collection of short tales, published by The Dundalgan Press, Dundalk, at the ridiculously low price of a shilling (postage 3d.) In production, it is one of the daintiest little volumes I have seen for a long while. In matter, it upholds its author's reputation, which is praise indeed.

. . .

Very few readers would believe the author was not a native speaker but a learner. His great mastery of Irish proves that with love of the language and earnestness we may all hope to throw off the Bearla and become as at home in Irish as if we had been born to speak it. Yet while his Irish is so racy and pure it is simple. The simplicity is the same simplicity which characterises all really good writing. The subjects are homely, yet the author's vivid imagination shines through all the tales. Thus in the first tale which is as perfect a picture of Irish life and sentiment as was ever penned, there is yet that touch of mystery and wonder which beautifies the intellectual life of Irish speaking Ireland.

. . .

One of the characters in that tale sings the "Cronan na Banaltra." I translate the ensuing conversation:—"Good be to you, Maire," said Barbara. "'Tis wonderful how you charm the little ones to sleep." Maire has magic," said another woman. "She is like the musicians of Queen Maeve," said Una, "who could put sleep on a host of warriors with their sleepy music. One would think 'twas the Virgin herself sang that song." "Do you think it is true, that 'twas the Blessed Virgin (blessed for ever) that made that song?" asked Barbara. "I know it well," said the old woman. "Wasn't it with that song she sang to sleep the Son of God (a thousand glories to His Name) when He lay in her arms a babe?" "And how have people the song, now?" asked Barbara. "It came down from father to son, likely, as the Fenian tales came."

. . .

That little passage shows the beautiful and rich historic traditions which fill the minds and beautify the thoughts of Irish Ireland. I hope every reader who can read Irish even with difficulty will buy this book, and by its aid go and dwell for a few happy evenings in the brave fair Ireland of the Gael. I am delighted to see the book is now on sale in Co. Wexford paper-shops.

GIOLLA EIREANN.

4.3.16.